

Nr 105

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning, m. m., given Stockholms slott den 2 mars 1956.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ulla Lindström

Propositionens huvudsakliga innehåll

Ett särskilt anslag för konsumentvaruforskning och konsumentupplysning föreslås skola uppföras på riksstaten. Anslaget föreslås för nästa budgetår till 300 000 kronor.

För samordning av den konsumentvaruforskning, som bedrivs inom landet, föreslås skola inrättas ett statens konsumentråd. Rådet skall även medverka vid fördelning av nyssnämnda anslag samt uppdraga riktlinjerna för konsumentupplysningen.

Hemmens forskningsinstitut föreslås skola förstärkas samt ombildas till ett helstatligt institut, statens institut för konsumentfrågor, med bl. a. en livsmedels- och kemisk-teknisk avdelning, en textilavdelning, en avdelning för hushållsorganisation m. m. samt en upplysningsavdelning. Antalet befattningshavare beräknas till sammanlagt 34.

Här angivna förslag föreslås skola genomföras den 1 januari 1957.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Lindström *fråga om anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.* samt anför därvid följande.

I årets statsverksproposition (X ht p. 39) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1956/57 såsom reservationsanslag beräkna till Bidrag till Hemmens forskningsinstitut 430 000 kronor samt till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning 300 000 kronor. Jag torde nu få återkomma till hithörande spörsmål.

Tidigare förslag och åtgärder

Under det andra världskriget påbörjades en statlig upplysningsverksamhet på hemhushållningens område. En särskild upplysningsavdelning för hemhushållningsfrågor, *Aktiv hushållning*, inrättades nämligen år 1940 inom informationsstyrelsen. År 1944 överflyttades Aktiv hushållning till statens priskontrollnämnd.

1941 års befolkningsutrednings delegation för hem- och familjefrågor gav år 1942 i uppdrag åt en grupp experter på olika grenar av hushållsarbetet att lägga upp en serie arbetsstudier över vissa hemarbetsområden såsom matlagning, barnavård, strykning m. m. Experterna fann, att ett mycket stort arbete var att göra på detta forskningsområde och tog kontakt med Husmödrarnas samarbetskommitté och Hushållslärarynnornas samorganisation och föreslog dem startandet av ett forskningsinstitut för hemarbetsfrågor. Ett dylikt institut med nämnda organisationer som huvudmän bildades år 1944 och fick namnet *Hemmens forskningsinstitut*. Institutets arbetsuppgifter när det gällde vissa hemarbetsområden exemplifierades i en promemoria, utarbetad i samarbete med befolkningsutredningens delegation för hem- och familjefrågor. På grund av den betydelse, som institutets verksamhet antogs kunna få, beslöt Kungl. Maj:t på framställning av nämnda organisatio-

ner bevilja institutet statsbidrag med 50 000 kronor för år 1944. För åtnjutande av statsbidraget skulle bl. a. gälla följande villkor. Kostnaderna för institutets verksamhet skulle till belopp, motsvarande minst statsbidragets storlek, bestridas av medel, som ställdes till förfogande av enskilda personer eller organisationer. Statens priskontrollnämnd skulle godkänna stadgarna för institutet samt ersättningen till den anställda personalen. Vidare skulle verksamheten bedrivas i samråd med Aktiv hushållning.

Ett särskilt riksstatsanslag till bidrag till institutet uppfördes första gången för budgetåret 1945/46. I detta sammanhang anförde föredragande departementschefen bl. a. följande (elfte ht 1945, s. 56). Man hade anledning antaga, att resultatet av forskningen vid institutet kunde komma att öva ett gynnsamt inflytande på utformningen av bostäderna och bostadsområdena, på urval och utformning av hemmets utrustning och redskap, på arbetsmetoderna i det husliga arbetet samt på metoderna för utbildning och träning av de inom hemmen arbetande. Departementschefen ansåg det därför önskvärt, att den påbörjade forskningsverksamheten fortsattes. För att institutet inte skulle komma att stå i ett sådant ekonomiskt beroende av enskilda företag och organisationer, att det inte kunde handla fullt självständigt gentemot dessa, borde staten lämna fortsatt bidrag med 50 000 kronor även för budgetåret 1945/46. För bidraget borde gälla i huvudsak de villkor, som gällt för bidraget år 1944. Riksdagen gjorde inte erinran häremot. Till bidrag till institutet har därefter för varje budgetår anvisats anslag å riksstaten.

Institutets verksamhet berördes av *hem- och familjeutredningen* i dess år 1947 avlämnade betänkande (SOU 1947: 46). Utredningen ansåg, att Aktiv hushållning borde sammanslås med Hemmens forskningsinstitut. Vid institutet skulle forskning ske inom alla viktigare varuområden såsom livsmedel, textil-, sko-, möbel-, porslin-, glas-, husgeråd- och hushållsmaskinområdena. Denna forskning antogs bli av mer eller mindre permanent art, varför särskilda avdelningar för skilda varuområdena borde inrättas. Sålunda förordades, att verksamheten uppdelades på sex avdelningar, varav en allmän avdelning (bl. a. upplysningsverksamhet) och de övriga för respektive hushållstekniska frågor (utrustning, redskap och hjälpmedel i hushållet, metoder för hemarbetet, hemhygieniska frågor), bostadsfrågor (bostadens planering med hänsyn till dess praktiska funktioner, snickerier, möbler), livsmedelsområdet (livsmedel, matlagningsteori och praktik), textilområdet (beklädnadstextilier, bäddens utrustning, linneförrådets textilier, inredningstextilier, skodon), ekonomiska frågor (ekonomi och hushållningsorganisation, socialpsykologiska frågor m. m.). Hem- och familjeutredningen beräknade kostnaderna för de utvidgade arbetsuppgifterna till ca 400 000 kronor årligen, vilken summa föreslogs finansierad till 75 % av statsmedel och till 25 % av bidrag från näringslivet.

År 1946 tillkallades särskilda sakkunniga — *1946 års utredning angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning* — för att utreda hur man lämpligen borde organisera en intensifierad forsknings- och upplysnings-

verksamhet avseende förhållandet mellan pris och kvalitet. Utredningens förslag redovisades i ett betänkande år 1949 (SOU 1949:18). Utredningen förordade en vidgad användning av varudeklarationer; en särskild nämnd borde inrättas för att samordna och effektivisera arbetet härmed. Utredningen konstaterade vidare, att det förelåg ett stort behov av konsumentupplysning. Ett särskilt upplysningsorgan borde inrättas med uppgift att insamla informationsmaterial om konsumtionsvaror från olika myndigheter, forskningsinstitut och företag inom skilda varubranscher, att verkställa undersökningar om konsumtionsvanorna och -behoven hos olika befolkningsgrupper och familjetyper samt sprida de inhämtade kunskaperna till såväl konsumenter som producenter. Såsom lämpliga upplysningsformer rekommenderade utredningen en kontinuerlig presstjänst med distribution av tidskriftsartiklar, en egen tidning när förhållandena så medgav, broschyrer, föredrag och radio, utställningar, bilder, modeller och film.

Det särskilda upplysningsorganet borde förläggas till Hemmens forskningsinstitut och utgöra en särskild avdelning där vid sidan om en forskningsavdelning. De båda avdelningarna skulle under institutets styrelse vara helt fristående med var sin föreståndare och var sin budget. Upplysningsavdelningen borde propagera för varudeklarationer samt lämna upplysning om hur varudeklarationerna skall läsas för att ge köparna behövlig vägledning. Vidare borde avdelningen ägna sig åt upplysning om kvalitets- och prissambanden, reklamens metodik, skol- och annan undervisning i konsumentfrågor m. m.

Beträffande forskningen på konsumtionsvaruområdet framhöll utredningen önskvärdheten av att möjligheter skapades för mera systematiska undersökningar rörande konsumenternas behov och rörande varornas lämpliga kvalitet och utformning. Den utveckling mot centralt organiserad branschforskning och specialforskningsinstitut, som ägt rum, väntades fortgå och medföra en utbyggnad av forskningsresurserna även för ännu inte tillgodosedda varuområden. I den mån specialforskningscentraler kom att upprättas inom flera olika branschområden och sysselsätta sig med produktionens anpassning till konsumentbehoven, borde konsumentintresset och expertisen inom hemforskningen erhålla visst inflytande över forskningens bedrivande genom representation i forskningsinstitutet och forskningskommittéer.

Om sålunda själva undersökningsarbetena i ökad omfattning kunde förläggas till branschforskningsinstitut, borde verksamheten vid Hemmens forskningsinstitut främst omfatta metodfrågor i samband med konsumtionsforskningens bedrivande, d. v. s. hur problemen borde angripas med hänsyn till hemarbetsförhållanden och till konsumenternas behov i övrigt. Institutet skulle således inte behöva fördjupa sig i tekniska frågor rörande material, kvaliteter och tillverkningsmetoder.

Utredningen hade funnit, att institutets arbetsformer syntes vara väl ägnade att ge den smidighet åt organisationen, som var nödvändig för en rationell anpassning till de varierande arbetsuppgifterna. Den till forskningsavdelningen fast knutna ledningen borde emellertid ha en om möjligt all-

sidig förmåga att bedöma uppläggningsarbetena inom olika områden för att vara i stånd att planera och inrikta forskningsarbetet på väsentliga problem för konsumenterna. Upplysningens oavhängighet skulle garderas genom förslaget att upplysningsavdelningen skulle bekostas helt av allmänna medel. Utredningen föreslog vidare, att institutets styrelse borde begränsas men att i stället vid institutets sida skulle finnas en särskild konsumentnämnd med ett 25-tal medlemmar; denna nämnd skulle ha rådgivande men inte beslutande befogenheter.

År 1950 gjordes den ändringen beträffande villkoren för statsbidrag till institutet, att bidraget från enskilda och organisationer skulle utgå med belopp motsvarande minst storleken av statsbidraget med avdrag för hälften av institutets hyreskostnader.

I petita för budgetåret 1951/52 tog institutet delvis upp de förslag beträffande institutet, som framlagts av utredningen angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning. Tanken att sammanslå institutet med Aktiv hushållning avvisades emellertid av riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (tionde ht 1951, s. 67).

I anledning av utredningens förslag inrättades däremot år 1951 *Varudeklarationsnämnden* (tionde ht 1951, s. 80). Nämnden, som infogats i Sveriges standardiseringskommissions organisation, har till uppgift att verka för ökad användning av upplysande varudeklarationer för konsumtionsvaror. Därvid skall nämnden särskilt tillse, att dylika varudeklarationer blir vederhäftiga och i lämplig omfattning enhetligt utformade. I nämnden ingår representanter för statens provningsanstalt, Hemmens forskningsinstitut, Kooperativa förbundet, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges lantbruksförbund, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation samt Sveriges standardiseringskommission. Statsbidrag till nämndens verksamhet anvisas årligen under det särskilda anslaget på tionde huvudtiteln till Bidrag till standardiseringsverksamheten. För budgetåret 1956/57 har Kungl. Maj:t under nämnda anslag beräknat ett statsbidrag till nämndens verksamhet på minst 150 000 kronor.

År 1953 breddades huvudmannaskapet för Hemmens forskningsinstitut (tionde ht 1953, s. 63) genom att en särskild *fullmäktigeinstitution* bildades. I fullmäktige ingår representanter för Ingenjörsvetenskapsakademien och statens institut för folkhälsan samt 24 löntagare-, kvinno-, näringslivs- m. fl. organisationer. Samtidigt bortföll villkoret om bidrag av viss omfattning från enskilt håll för utbetalande av anslaget. I de samma år fastställda stadgarna föreskrevs, att institutet skulle ha till uppgift att verka för en rationalisering av arbetsförhållandena i enskilda hem och kollektiva hushåll genom forskning och upplysning samt verka för en inriktning av produktionen och konsumtionen på goda och ändamålsenliga bruksvaror.

Enligt beslut av 1954 års riksdag (tionde ht 1954, s. 66) *avvecklades* byråns *Aktiv hushållning* inom priskontrollnämnden den 1 juli 1954, varvid byråns verksamhet överflyttades till Hemmens forskningsinstitut. Statsbi-

draget till institutet, som budgetåret 1953/54 anvisades med 130 000 kronor, höjdes i samband härmed för budgetåret 1954/55 till 330 000 kronor. — För institutets nuvarande organisation och kostnadsram lämnas en närmare redogörelse i det följande.

I detta sammanhang bör slutligen nämnas, att enligt beslut av riksdagen år 1953 av *överskottsmedel i vissa clearingkassor* till handels- och sjöfartsfonden överfördes bl. a. 400 000 kronor för att användas för forskning samt försöks- och upplysningsverksamhet av betydelse för konsumenterna. Vidare medgav 1955 års riksdag, att till samma fond av överskottsmedel i kolclearingkassan överfördes 2 milj. kronor för att användas för forskningsuppgifter samt försöks- och upplysningsverksamhet rörande frågor, som är av betydelse för de stora konsumentgrupperna i vårt land.

De år 1953 avsatta clearingmedlen har i stort sett fördelats. Hösten 1955 förelåg ansökningar om bidrag från handels- och sjöfartsfonden för här angivna ändamål å sammanlagt ca 1,5 milj. kronor. Kungl. Maj:t har den 22 september 1955 beviljat bidrag ur fonden på sammanlagt 500 000 kronor. Härav erhöll Hemmens forskningsinstitut 165 000 kronor, nämligen till studier rörande tvätt och renhållning av bostaden 85 000 kronor, förberedande studier rörande arbetsförhållanden inom hushåll 10 000 kronor, kontaktkonferenser 20 000 kronor samt utbildningsverksamhet 50 000 kronor. Varudeklarationsnämnden beviljades bidrag med 155 000 kronor, varav 115 000 kronor för forskning rörande mätmetoder för dels egenskaper hos material i skor, dels textiliers hållbarhet, samt 40 000 kronor för en informationsserie om varudeklarationer. Svenska slöjdföreningen fick bidrag med 45 000 kronor för forskning inom möbelområdet samt 30 000 kronor till resekonsulent i bosättningsfrågor i mellersta Norrland. Till Sveriges grossistförbund och Sveriges köpmannaförbund anvisades 50 000 kronor för undersökningar rörande sortimentets inverkan på priserna. Svenska vanförevårdens centralkommitté fick 35 000 kronor för forskning rörande vissa konsumentvaror för vanföra och likställda, varjämte Emballagestandardiseringen erhöll 20 000 kronor för studier angående emballagets utformning efter konsumenternas behov.

Varudistributionsutredningens förslag i ämnet

År 1953 tillkallades särskilda sakkunniga — varudistributionsutredningen — med uppgift att göra en utredning om varudistributionen och dess rationalisering, huvudsakligen såvitt angick prissättningen inom handeln. Utredningen avgav sitt betänkande, *Pris och prestation i handeln*, år 1955 (SOU 1955: 16). I betänkandet har ett avsnitt ägnats frågan om ökade anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning. I denna del anför utredningen i huvudsak följande.

Till följd av den långtgående differentieringen av produkterna på marknaden och genom att varorna ofta är så tekniskt komplicerade har konsu-

menten numera en otillräcklig överblick över marknaden. Om man kunde få fram en bättre marknadskännedom, skulle detta kunna påverka handeln till kostnadsbesparingar och effektivisering i samhällets intresse.

Teknikens framsteg har gjort vetenskaplig forskning nödvändig för att klarlägga vissa egenskaper hos varan. Forskningsresultaten skall ge konsumentupplysningen en del av dess innehåll. Finansieringen av institutioner, som sysslar med metod- eller grundforskning, har i stor utsträckning kommit att åvila staten. Den tillämpade forskningen, som med de av grundforskningen utarbetade metoderna gör rön och uppfinningar av praktisk nytta för tillverkare och konsumenter av vissa produkter, har däremot ansetts vara parternas egen angelägenhet att bekosta. Vid sin granskning av *konsumentvaruforskningen* i landet har utredningen observerat hur ojämnt fördelade forskningsresurserna är mellan näringslivet och konsumentensidan och hur blygsam till omfånget den forskning är, som bedrivs utanför näringslivets egna forskningsinstitut och laboratorier, jämförd med den forskning, som äger rum i företagarpartens regi. Utredningen förordar därför en väsentligt ökad statlig bidragsgivning till sådan forskning utan att dock precisera dess storleksordning. Takten i forskningsarbetet kan ju inte bedömas enbart av anslagets storlek, utan tillgången på forskare i varje särskilt läge är här av avgörande betydelse. Utredningen framhåller emellertid, att en investering på få områden torde kunna ge så stor utdelning som i konsumentvaruforskning. I detta sammanhang understrykes önskvärdheten av att allt dubbelarbete undviks; en arbetsfördelning inom forskningen mellan de nordiska länderna är därför väl motiverad.

Ett avgörande om huruvida ett inköpsval är bra eller dåligt måste, framhåller utredningen, bedömas utifrån den odelade treenigheten pris—kvalitet—service. Det måste bli en av konsumentupplysningens uppgifter att klargöra det samband, som råder mellan dessa trenne ting. Vad *konsumentupplysningen* har att bygga på är material från varuprovningar och prisstudier. Detta material är emellertid ännu dels för otillräckligt och dels ofta i behov av översättning till språk och anvisningar, som en bredare publik förstår. Konsumentupplysningen är i första hand ett intresse för bl. a. de organisationer, som har till uppgift att höja medlemmarnas levnadsstandard och reallönenivå. Statens totala utgifter för konsumentupplysning och bevakande av konsumenternas intressen i olika organ uppgick budgetåret 1954/55 till cirka 3,5 milj. kronor, motsvarande 50 öre per invånare. Utredningen jämför detta med reklamkostnaderna, som uppskattas till 50 kronor per invånare och år. Utredningen anser, att konsumentupplysningen bör vara helt obunden i förhållande till sina finansörer, bör bedrivas i ansvariga former och bör vara en gemensam uppgift för staten samt föreningar och sammanslutningar, som företräder olika konsumentgrupper. Anspråken på staten måste sålunda alltid svara mot ett intresse hos konsumentensammanslutningarna att själva satsa något. Som exempel på vad dessa kan satsa nämner utredningen att man i de fackliga sammanslutningarnas mötesverksamhet och tidningar har en apparat, varigenom

konsumentupplysningen bör kunna spridas. Utredningen utgår vidare från att både behoven och de personella resurser, varmed behoven skall mötas, kommer att växa stadigt och behöva ett i motsvarande grad växande finansiellt stöd.

Två reservanter anser, att utredningen underskattat såväl konsumentens möjligheter att påverka handelns utformning och utveckling som industriens och handelns egna insatser, till förmån för upplysningsverksamhet i statligt regi.

Av de *remissorgan*, som yttrat sig över varudistributionsutredningens förslag i denna del, har det stora flertalet tillstyrkt det eller lämnat det utan erinran. Tillstyrkande yttranden föreligger sålunda bl. a. från näringsfrihetsrådet, ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor, länsstyrelserna i Kronobergs, Malmöhus och Norrbottens län, Hemmens forskningsinstitut, Varudeklarationsnämnden, Svenska stadsförbundet, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Riksförbundet landsbygdens folk, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Svenska handelsarbetareförbundet, Kemisk-tekniska och livsmedelsfabrikanters förening, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Fredrika-Bremerförbundet samt Hemkonsulenternas förening.

Varudeklarationsnämnden anför, att en utbyggnad av forskningsresurserna är ett huvudvillkor för att nämnden skall kunna föra ut nya varudeklarerationer på marknaden. Ökade statsanslag till konsumentvaruforskning är därför en angelägenhet av allra största vikt. *Riksförbundet Landsbygdens folk* anser att frågan om statens övertagande av hela kostnaden för Hemmens forskningsinstitut bör prövas. Man bör vidare undersöka de lämpligaste formerna för ett ökat ekonomiskt stöd från statsmakternas sida till konsumentupplysningen. *Landsorganisationen* understryker vikten av att en av producentintressen oberoende konsumentvaruforskning får ett väsentligt ökat statligt stöd. *Husmodersföreningarnas riksförbund* betecknar utredningens förslag i denna del som det väsentligaste av de av utredningen framlagda förslagen för åstadkommande av rationalisering och besparing på längre sikt.

Några *remissorgan* förklarar sig i princip inte ha något att erinra mot en utbyggd konsumentvaruforskning och konsumentupplysning men anmäler dock viss kritik mot utredningens argumentering eller förslagens utformning.

Statens priskontrollnämnd, som understryker behovet av konsumentupplysning, anser sålunda att ansvaret för denna upplysning bör helt åvila staten. Ett samarbete med organisationer, som företräder olika konsumentgrupper, är givetvis av stort värde.

Sveriges industriförbund anför å sin sida att utredningen synes betrakta den privata forskningen med en viss misstro och söka konstruera ett motsatsförhållande, som i verkligheten inte föreligger. Även om forskning i privat regi skulle ledas av delvis andra bevekelsegrunder än konsumenternas egen forskningsverksamhet, kommer dock forskningens resultat i båda fal-

len konsumenterna till godo. Det viktiga är därför, att de totala forskningsresurserna utbygges i önskvärd takt, inte att åstadkomma någon viss balans mellan olika, i forskningsverksamhet intresserade parter. *Sveriges köpmannaförbund* samt *Svenska reklam- och försäljningsförbundet* framför likartade synpunkter.

Styrelsen för institutet för konserveringsforskning understryker betydelsen av vidgade konsumentvaruundersökningar men betonar att detta inte är liktydigt med en provnings- och kontrollverksamhet gällande färdiga handelsvaror. Det måste vara samhällsekonomiskt riktigare att biträda produktionen i skapandet av nya och bättre varor än att genomföra en kassation i slutledet.

Om samhället medverkar till en ökad konsumentupplysning kan man — anför *Högerns kvinnoförbund* — riskera en inte önskvärd dirigering av varuinköpen. Strävandena bör i första hand gå ut på att intensifiera den av näringslivet bedrivna informations- och upplysningsverksamheten. Konkurrensen mellan de producenter, som är intresserade av konsumentupplysning, lämnar enligt förbundets mening garanti för en allsidig belysning av problemen.

Priskontrollutredningens förslag om konsumentupplysning

År 1954 tillkallades särskilda sakkunniga — 1954 års priskontrollutredning — för att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om behovet av en fortsatt statlig priskontroll och grunderna för den prisreglerande verksamhet, som kan befinnas erforderlig. Utredningen avgav sitt betänkande, *Konkurrens och priser*, år 1955 (SOU 1955: 45).

Utredningens förslag innebär bl. a., att den hittillsvarande prisregleringen och prisövervakningen under normala tider ersättes av en prisregistrerande och prisanalyserande verksamhet, kompletterad med en särskild konsumentupplysning i prisfrågor. Nämda verksamhet samt konsumentupplysningen i prisfrågor bör sammanslås med utredningsverksamheten i konkurrensbegränsningsfrågor. För detta ändamål föreslås inrättandet av en ny myndighet, benämnd statens pris- och kartellbyrå; samtidigt bör priskontrollnämnden samt kommerskollegiets monopolutredningsbyrå och prisanalysavdelning avvecklas. Pris- och kartellbyrån föreslås stå under ledning av en styrelse med representanter för bl. a. olika företagar- och konsumentgrupper. Den nya myndigheten bör organiseras på en planläggningsbyrå, ett kansli, tre utredningsbyråer och en statistisk byrå. Därjämte föreslås statens upplysningsbyrå tills vidare anknuten till det nya organet.

Enligt utredningens förslag skall verksamheten inom pris- och kartellbyrån bestå i att följa och analysera den inhemska och internationella prisutvecklingen samt i anslutning därtill bedriva konsumentupplysning i prisfrågor. Byrån skall vidare övervaka konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet genom registrering av konkurrensbegränsande överenskommel-

ser och genom särskilda undersökningar samt utföra sådana undersökningar, som ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor och näringsfrihetsrådet finner nödvändiga för sin verksamhet.

Beträffande konsumentupplysningen i prisfrågor betonar utredningen vikten av att konsumenterna får sådana upplysningar i prisfrågor, att det blir möjligt för dem att på bästa sätt disponera sin köpkraft. En viss upplysning på detta område sker redan genom dels publiceringen av konsumentprisindex och partiprisindex, dels priskontrollnämndens meddelanden och presskommunikéer, dels offentliggörandet i publikationen »Näringsfrihetsfrågor» av registrerade konkurrensbegränsande överenskommelser och dels i samband med förhandlingarna inom näringsfrihetsrådet angående eventuell skadlig verkan av konkurrensbegränsning. Denna upplysningsverksamhet är emellertid inte tillräcklig utan bör utvidgas. Upplysningsverksamheten i prisfrågor finner utredningen ligga helt i linje med pris- och kartellbyråns övriga uppgifter. I betänkandet redovisas inte närmare vad den utvidgade konsumentupplysningen skall omfatta, men det framhålles bl. a., att resultaten av byråns undersökningar bör ges sådan form, att de med lätthet kan tillgodogöras av allmänheten. Utredningen förutsätter att konkurrensbegränsningsfrågor alltjämt publiceras i »Näringsfrihetsfrågor». Huruvida prisupplysningen bör ske i denna tidskrift eller på annat sätt bör få avgöras av pris- och kartellbyrån. Det torde enligt utredningen bl. a. vara lämpligt att särskilda kommunikéer tillställas pressen, konsumentorganisationer och andra sammanslutningar.

Förslaget om vidgad upplysning åt konsumenterna i prisfrågor är den av pris- och kartellbyråns arbetsuppgifter, som väckt största intresset vid *remissbehandlingen* av betänkandet.

De flesta remissinstanser tillstyrker i princip eller lämnar utan erinran utredningens förslag beträffande själva spørsmålet om konsumentupplysning i prisfrågor. Betydelsen av en dylik upplysning har särskilt understruktits av *socialstyrelsen, statens priskontrollnämnd, näringsfrihetsrådet, ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor, länsstyrelserna i Älvsborgs och Västernorrlands län, Tjänstemännens centralorganisation* samt *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund*.

Vissa remissinstanser ställer sig emellertid tveksamma till förslaget om utvidgad konsumentupplysning i prisfrågor. Sålunda anser *kommerskollegium* det inte troligt, att den föreslagna konsumentupplysningen nämnvärt skulle bidra till att för den enskilde konsumenten klargöra de invecklade och svårlösta problem, som anmäler sig på prisområdet. Med hänsyn därtill ifrågasätter kollegium, om inte tillgängliga personella och finansiella tillgångar kan utnyttjas bättre än för direkt konsumentupplysning i prisfrågor. Prisorganets undersökningar kan enligt ämbetsverket liksom nu tjäna som upplysningskälla åt allmänheten. Sålunda blir det möjligt för t. ex. konsumentorganisationerna att med ledning av undersökningsmaterialet för sina medlemmars räkning göra bedömningar och framställa kritik samt begära prövning av saken hos ombudsmannaämbetet. I detta sammanhang understryker kollegium vikten av en förstärkning av Hemmens forskningsinsti-

tul, så att den för konsumenterna avsedda upplysningen om varors egenskaper m. m. kan utvidgas. En begränsning av konsumentupplysningen i prisfrågor förordas av *länsstyrelsen i Kronobergs län*, *Sveriges grossistförbund* och *Svenska bankföreningen*. *Inköpscentralernas aktiebolag ICA* hävdar, att ett för konsumentupplysningen angelägnare mål är att bibringa allmänheten varukännedom.

Beträffande förslaget att förlägga verksamheten till pris- och kartellbyrån har ett flertal remissinstanser satt denna fråga i samband med det av särskilda sakkunniga framlagda förslaget att förstatliga och utvidga Hemmens forskningsinstitut. Vid bifall till sistnämnda förslag skulle institutet benämnas statens institut för konsumentfrågor och få till uppgift bl. a. att bedriva viss konsumentupplysning beträffande olika varors egenskaper och funktioner m. m. I yttrandena från *statens priskontrollnämnd*, *näringsfrihetsrådet*, *länsstyrelsen i Västernorrlands län*, *Sveriges grossistförbund*, *Sveriges köpmanförbund*, *Sveriges industriförbund*, *Sveriges hantverks- och småindustriorganisation*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Tjänstemännens centralorganisation*, *Landsorganisationen i Sverige*, *Inköpscentralernas aktiebolag ICA*, *Kooperativa förbundet*, *Svenska försäljnings- och reklamförbundet* samt *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund* understrykes behovet och vikten av intimt samarbete och samordning i upplysningsfrågor mellan pris- och kartellbyrån samt det föreslagna konsumentinstitutet. Därvid framhålles risken för dubbelarbete och med hänsyn därtill nödvändigheten av att de båda organens uppgifter i nu berörda hänseenden klart avgränsas.

Sveriges industriförbund ifrågasätter om den föreslagna upplysningsverksamheten inte bör anförtros någon redan befintlig institution. *Svenska bankföreningen*, *Kemisk-tekniska och livsmedelsfabrikanter förening* samt *Svenska försäljnings- och reklamförbundet* föreslår, att konsumentupplysningen i prisfrågor skall åläggas Hemmens forskningsinstitut eller det föreslagna nya institutet för konsumentfrågor.

Kungl. Maj:t har den 23 februari 1956 beslutat avlåta proposition till riksdagen angående inrättande av en statens pris- och kartellnämnd, m. m.

Hemmens forskningsinstituts nuvarande organisation m. m.

Organisation. Institutet har en styrelse bestående av ordförande och tolv ledamöter samt tolv suppleanter. Kungl. Maj:t utser ordförande jämte halva antalet ledamöter och suppleanter. Återstående ledamöter och suppleanter utses av institutets förutnämnda fullmäktigeinstitution. Styrelsens ordförande är tillika verkställande ledamot och tjänstgör i denna egenskap närmast som chef för institutet. Inom styrelsen finns ett särskilt arbetsutskott. Kungl. Maj:t och fullmäktige utser vardera en revisor jämte suppleant.

Institutet arbetar på tre avdelningar, en allmän avdelning, en textilavdelning och en administrativ avdelning. Antalet fast anställda uppgår till 32.

Härutöver har institutet tre deltidanställda experter med avlöning per timme. Vidare arbetar med speciella laboratorieuppgifter några ingenjörer jämte biträden, vilka avlönas från särskilda för uppgifterna anvisade medel. Personalen samt avlöningsförhållandena redovisas närmare i följande sammanställning.

Personal vid HFI	Lön motsva- rande lönegrad
<i>Allmänna avdelningen:</i>	
Avdelningschef	31
1 förste undersökningsledare	29
2 undersökningsledare	26
2 förste assistenter	22
1 förste laboratoriebiträde	11
3 laboratoriebiträden	8
<i>Personal för upplysningsverksamheten:</i>	
1 fackredaktör (halvtid)	27
1 konsulent	26
1 sekreterare	22
1 assistent	18
1 kontorist	15
<i>Textila avdelningen:</i>	
Avdelningschef	31
1 konsulent	26
2 förste assistenter	22
1 förste textilbiträde	9
1 textilbiträde	8
1 textilbiträde	4
1 kontorsbiträde	6
<i>Administrativa avdelningen:</i>	
Avdelningschef (deltid)	31
1 kassörska	17
1 kassabiträde	15
1 stenograf (deltid)	13
1 kanslibiträde	10
1 vaktmästare	10
1 kontorsbiträde	8
1 kontorsbiträde	6
1 telefonist	6
<u>32</u> anställda.	
<i>Experter: (deltidsanställda)</i>	
1 förste undersökningsledare	} Timarvode
2 civilingenjörer, allm. avd.	

Personal vid HFI

Lön motsva-
rande lönegrad*Tillfällig arbetskraft:*

1 expert (tvättfrågor)	} Månads- eller timarvode
1 expert (bostadsfrågor)	
1 assistent (bostadsfrågor)	

Laboratoriet:

	Årslön
1 civilingenjör	24 000
1 ingenjör	19 200
1 ingenjör	10 908
1 laboratoriebiträde	7 548
1 laboratoriebiträde	6 720
1 laboratorieelev	5 400

Fem befattningshavare är pensionsberättigade från tidigare tjänstgöring vid Aktiv hushållning.

Institutet disponerar ett 40-tal rum i en staten tillhörig byggnad på Rålambsvägen i Stockholm samt 5 rum och en tvätthall för laboratoriepersonalen på Ingenjörsvetenskapsakademiens försöksstation i Stockholm. För dessa lokaler betalar institutet hyra; f. n. beräknas kostnaderna härför till ca 50 000 kronor.

Verksamhet. Beträffande institutets verksamhet under budgetåret 1954/55 må här nämnas följande.

Inom den allmänna avdelningen har pågått vissa *bostadsundersökningar* i samarbete med bostadsstyrelsen och med avdelningen för arkitektur vid tekniska högskolan i Stockholm samt med stöd av några företag. I samarbete med Byggstandardiseringen har studerats kokskåp och kokvrå. Institutets undersökningar om golvbeläggning har övertagits av statens nämnd för byggnadsforskning; institutet handlägger dock alljämt frågor, som gäller rengöring och skötsel av golvmaterial.

Arbetet beträffande *livsmedel* har omfattat dels studier av olika metoder för matlagning, konservering och förvaring av färskvaror, dels fortlöpande studier av industriella livsmedelsprodukter. Ett flertal frågor som berör djupfrysning av livsmedel har behandlats, delvis efter uppdrag utav Djupfrysningsbyrån eller i samarbete med Varudeklarationsnämnden. Apparater för snabbkonserveringsmetoder har studerats; genom press och radio har institutet bedrivit en upplysningskampanj mot olämpliga apparater och påtalat vilseledande uppgifter i broschyrer och bruksanvisningar.

I fråga om de *hushållstekniska studierna* kan framhållas undersökningar av nya typer av knivar och finfördelningsredskap samt fortsatta studier av kokkärl, stekpannor och matlagningssmaskiner.

Vissa avslutande undersökningar om *städning* har pågått i samband med den statliga städningstudien, som utförts av statens organisationsnämnd i samarbete med bl. a. institutet.

En särskild tvätthall togs i bruk våren 1955 för förberedande studier i

samband med utarbetande av metodik för *tvättmaskinsstudier*. En marknadsöversikt över tvättmaskiner har publicerats i samarbete med Sveriges husmodersföreningars riksförbund och en marknadsöversikt rörande strykmaskiner, strykjärn och manglar har sammanställts.

På *textilavdelningen* har arbetet huvudsakligen varit inriktat på upplysningsverksamhet, däribland en radiokurs om sömnad, färdigställandet av en skärmutställning, utarbetandet av en broschyr m. m. Till radiokursen utgavs studiebreve, vilka — i likhet med broschyren — trycktes i en upplaga på 10 000 exemplar. På avdelningen har vidare utarbetats nya mönster och sömnadsbeskrivningar, provats olika hjälpmedel m. m. Frågan om slitbyxor för pojkar har diskuterats med tillverkare, säljare och konsumenter.

Beträffande *upplysningsverksamheten* kan utöver det förut nämnda framhållas följande. Boken »Kök» utgavs i ny omarbetad upplaga på 10 000 exemplar. Av broschyren »Boråd» har sålts ca 11 000 exemplar. Industriens bostadsförening har beställt 40 000 exemplar, varför broschyren går ut i en ny upplaga på 50 000 exemplar. I en särskild skriftserie, »HFI-meddelanden», med en upplaga på 3 000 exemplar redovisas undersökningsresultat från institutet m. m. För information om institutets skrifter har ett flygblad tryckts i 150 000 exemplar och distribuerats bl. a. genom de tillfullmäktige anslutna organisationerna. Institutets personal har sammanställt artiklar för skilda tidskrifter och andra publikationer samt medverkat i kurser och studiecirklar. Olika utställningsserier har visats på ett antal platser i landet i samarbete med skilda organisationer.

I institutets årsberättelse omnämnes vidare, att institutet under budgetåret 1954/55 haft 65 *provningssupdrag* inom den allmänna avdelningen samt några uppdrag berörande den textila avdelningen. Ett stort antal tillverkare har vänt sig till institutet med förfrågningar angående behovet av skilda produkter samt olika produkters lämpligaste konstruktion, utformning o. d. Även allmänheten har i ökad utsträckning vänt sig till institutet med förfrågningar.

Kostnadsram. I följande sammanställning redovisas institutets totala inkomster under de senaste budgetåren.

Budgetår	1952/53	1953/54	1954/55	Netto- inkomst 1954/55
Statsanslag	180 000	130 000	330 000	
Bidrag från statens nämnd för byggnadsforskning och sta- tens tekniska forskningsråd	78 800	53 400	42 700	
Bidrag av clearingmedel	—	37 000	79 000	
Utredningar på uppdrag:				
a) Statliga institutioner....	2 600	2 900	—	
b) Kommunala organ	2 700	—	—	
c) Enskilda uppdragsgivare	18 600	17 600	1 500	1 200
Enskilda bidrag	103 800	107 700	99 900	

Budgetår	1952/53	1953/54	1954/55	Netto- inkomst 1954/55
Provningar	21 200	10 000	19 800	17 600
Publikationer	65 100	31 700	97 500	41 500
Mönster	—	—	16 400	13 100
Övriga inkomster	11 700	16 200	22 900	—
Summa	484 500	406 500	709 700	73 400

För 1952/53 anvisades statsanslag med sammanlagt 245 000 kronor, varav 115 000 kronor på tilläggsstat. Institutet lade från och med den 1 juli 1953 om sitt räkenskapsår från kalenderår till att sammanfalla med det statliga budgetåret. Statsanslaget för budgetåret 1952/53 avsåg därför bidrag till institutets verksamhet under ett och ett halvt år. Med hänsyn härtill har i sammanställningen för budgetåret 1952/53 endast uppförts 180 000 kronor. Av detta anslag avsågs ett belopp av 50 000 kronor som rörelsekapital, vilket belopp kvarstår i institutets budget som reserverade medel.

Inkomsterna av mönster härrör från Aktiv hushållning, som överflyttades till institutet den 1 juli 1954.

Då kostnaderna för uppdrag, provningar, publikationer och mönster i allmänhet varit lägre än motsvarande inkomster, har — som framgår av sammanställningen — en nettoinkomst uppstått på dessa grenar av verksamheten.

Utgifterna för institutets verksamhet har för vart och ett av budgetåren 1952/53—1954/55 uppgått till 414 900 resp. 464 700 och 675 400 kronor. Utgifterna bestrids numera till ca 85 procent av statsmedel.

För innevarande budgetår har institutet beviljats ett statsanslag av 380 000 kronor. Institutet har uppskattat de ordinära inkomsterna — inberäknat statsbidraget — till ca 520 000 kronor samt bidragen från tekniska forskningsrådet, statens nämnd för byggnadsforskning och av clearingmedel till sammanlagt ca 188 000 kronor. Härtill kommer vissa överskottsmedel samt av statsmedel äskat belopp för löneförhöjningar, varför de totala inkomsterna för innevarande budgetår beräknats till 803 400 kronor.

Om institutet *upplöses*, skall enligt stadgarna de medel, som avsetts för särskilt ändamål, överlämnas till institution eller organisation, som fullföljer sådant syfte, vartill medlen varit avsedda. Övriga tillgångar skall disponeras enligt fullmäktiges bestämmande. I båda fallen skall dock besluten godkännas av Kungl. Maj:t.

Hemmens forskningsinstitutets beräkning av medelsbehovet

för nästa budgetår, m. m.

Hemmens forskningsinstitut (skr. 22/8 1955) hemställer att statsbidraget till institutet för budgetåret 1956/57 höjes med 127 000 kronor till 507 000 kronor.

Institutet framhåller, att erfarenheterna under det gångna året visat, att sammanslagningen med Aktiv hushållning varit till gagn för institutets verksamhet. Från såväl allmänhet och pedagoger som myndigheter och producenter ställs ständigt ökade krav på institutet; en förstärkning av de personella resurserna erfordras därför.

Ett viktigt led i de hushållstekniska studierna är granskningen av de nya produkternas material och konstruktion. I många fall konsulterar institutet statens provningsanstalt eller annan fackinstitution, men inom institutet bör finnas teknisk expertis som kontinuerligt följer dessa frågor. F. n. har institutet för dessa uppgifter två timanställda civilingenjörer; i stället för den ene av dessa bör anställas en ingenjör på heltid med ersättning motsvarande lönegrad 17.

För arbetet på livsmedelsområdet bör nyanställas ett laboratoriebiträde. Upplysningsverksamheten måste intensifieras och institutet bör på ett bättre sätt än hittills kunna tillgodose pedagogernas behov av undervisningsmaterial. För detta ändamål behövs två befattningshavare med pedagogisk utbildning, den ena för den allmänna och den andra för den textila avdelningen. Härjämte behövs ytterligare ett kanslibitråde.

Avlöningskostnaderna för de nya tjänsterna beräknas till 64 300 kronor. Vidare ökar medelsbehovet med 35 000 kronor för den under år 1955 genomförda lönehöjningen, 3 800 kronor för automatiska löneklassuppflyttningar samt 4 000 kronor för kompensation för avgifter enligt sjukförsäkringslagen. Beträffande omkostnaderna beräknas en höjning av hyreskostnaden med 5 000 kronor, varjämte för inventarier och facklitteratur upptagits ytterligare 3 000 kronor. Omkostnaderna i övrigt beräknas öka med 14 000 kronor. Sammanlagt beräknas nettoutgifterna för budgetåret 1956/57 till 712 000 kronor.

På inkomstsidan beräknas bidragen från enskilda samt nettointäkten av uppdrag och provningar till oförändrat 100 000 resp. 15 000 kronor. Nettointäkten av publikationer och mönsterförsäljning beräknas öka med 15 000 kronor till 40 000 kronor. Slutligen räknar institutet med ett belopp av 50 000 kronor, utgörande reserverade medel från tidigare budgetår. Här angivna inkomster beräknas sålunda till sammanlagt 205 000 kronor.

Det erforderliga statsbidraget för nästa budgetår beräknas i överensstämmelse härmed till (712 000 — 205 000 =) 507 000 kronor.

Härutöver räknar institutet med att kunna utföra vissa arbetsuppgifter genom att anlita bidrag av clearingmedel.

Slutligen framhåller institutet, att frågan om de anställdas pensionering skyndsamt bör lösas.

Institutet har vidare (skr. 16/9 1955) anmält att institutets styrelse träffat överenskommelse med vederbörande personalorganisation om justering av gällande löneplan och kompensation för avgifter enligt sjukförsäkringslagen. Överenskommelsen innebär en merutgift på ca 49 000 kronor för tiden 1 januari 1955—30 juni 1956, vilket belopp bör anvisas till institutet.

Promemoria om inrättande av ett konsumentråd samt förstatligande av Hemmens forskningsinstitut, m. m.

Den 25 augusti 1955 förordnades chefredaktören för Teknisk tidskrift, civilingenjören G. A. Hambræus och byråchefen G. Wiedesheim-Paul att utreda behov och resurser inom konsumentvaruforskningens område samt därmed sammanhängande frågor. Utredningen överlämnade därefter den 12 december 1955 en promemoria till statsrådet Lindström angående konsumentvaruforskning och konsumentupplysning med vissa förslag rörande organisationen och finansieringen av den statliga eller statsunderstödda verksamheten på området. I det följande lämnas en kortfattad redogörelse för dess innehåll.

Behovet av konsumentvaruforskning

Utredningen upplyser inledningsvis att den privata konsumtionens värde i vårt land under år 1954 kunde uppskattas till 26,4 miljarder kronor.

En särskild inventering visar, att en rad olika myndigheter och institutioner arbetar med forskning på konsumentvaruområdet. I fråga om kemisk-tekniska produkter och på bränsleområdet forskar och utreder sålunda 24 olika myndigheter och institutioner, på textil- och beklädnadsområdet 17, i fråga om livsmedel 16, hem- och hushållsapparater m. m. 13 o. s. v. På livsmedels- och textilområdena arbetar t. ex. — förutom Hemmens forskningsinstitut (HFI) och Varudeklarationsnämnden — de militära förvaltningsmyndigheterna, sjukvårdsmyndigheter, lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan, statens veterinärmedicinska anstalt, statens institut för folkhälsan, postverket, statens järnvägar, statens provningsanstalt, statens hantverksinstitut, Svenska textilforskningsinstitutet och Institutet för konserveringsforskning. I vissa fall avser myndigheternas verksamhet främst provning av olika slag. På många håll har man endast otillräckliga materiella och personella resurser. Följden av dessa svagheter hos konsumentvaruforskningen har blivit bristande djup i forskningsarbetet. Med de krav som från olika håll ställs på konsumentupplysningen och med en ständigt växande varumarknad har t. ex. HFI tvingats att syssla med många olikartade arbetsuppgifter utan att alltid hinna penetrera dem i den omfattning och med den vetenskaplighet som egentligen är nödvändig.

De statliga direkta och indirekta kostnaderna för konsumentvaruforskningen har uppskattats till ett par milj. kronor per år. Med hänsyn till de mycket stora belopp, som årligen utgives för konsumentvaror, samt storleken av de vinster för konsumenterna, som kan nås genom ett effektivt forsknings- och upplysningsarbete, torde en inte oväsentlig ökning av den statliga anslagsgivningen vara väl motiverad.

Det ökade stödet kan lämpligen utgå dels i form av anslag till HFI för en uthyggnad av institutet, dels i form av ett allmänt anslag på riksstaten

till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning. Detta allmänna anslag bör inte understiga 1 milj. kronor per år. En omedelbar anslagsgivning av denna storleksordning ifrågasättes dock inte. Förut omnämnda clearingmedel, som avsatts för hithörande ändamål, beräknas räcka till utgången av år 1956. Med hänsyn till forskningsresursernas etappvisa utbyggnad bör det allmänna anslaget i början kunna hållas på en lägre nivå. Med hänsyn härtill föreslås för tiden 1/1—30/6 1957 ett anslag av 300 000 kronor.

Behovet av konsumentupplysning

Den marknad, som konsumenterna i dag ställs inför, uppvisar en oerhört mycket större variationsrikedom än endast för ett par decennier sedan. Behovet av konsumentupplysning bör främst ses mot bakgrund av den expansion av konsumentvarumarknaden, som hittills skett och som i än högre grad kan väntas ske i framtiden. Särskilt när det gäller större och varaktigare konsumentvaror har konsumenten i allmänhet inga aktuella erfarenheter, som kan underlätta inköp. Här måste konsumentvaruforskningen träda till med att klarlägga varornas egenskaper och funktioner, varpå konsumentupplysningen får ta hand om spridningen av fakta. En första uppgift för konsumentupplysningen bör därvid vara att söka klarlägga konsumentens behov med hänsyn till olika varuslag och de olika varuslagens funktioner i konsumentens ägo. Nästa uppgift bör avse marknadsöversikten. Välplanerade inköp kräver kännedom om vilka olika typer av en viss vara, som finns på marknaden. Härefter — och detta måste intaga en central ställning i upplysningsverksamheten — bör konsumenten få besked om vilka egenskaper en viss vara bör äga samt genom varudeklarationer, broschyrer, artiklar eller andra informationssätt tillhandahållas en analys av det salubjudna varusortimentet från denna utgångspunkt. En fjärde uppgift är upplysningar om hur varans pris synes förhålla sig till dess kvalitet och den service, som förknippas med dess försäljning.

Konsumentupplysningen bör kunna sträcka sig till ett namngivande av de fabrikat, som efter verkställda undersökningar befunnits godtagbara. Någon inbördes gradering av godtagbara produkter eller jämförande betygsättning av dessa bör det dock inte bli fråga om. Det framhålles, att det inte torde föreligga någon principiell skillnad mellan att bekantgöra en viss produkts egenskaper genom en varudeklaration och att genom upplysning i broschyrform ange att vissa namngivna produkter motsvarar de krav, som konsumentvaruforskningen anser sig böra ställa. Det erinras om att statens maskinprovningar sedan en lång följd av år offentliggjort provningsresultat med ett tydligt angivande av de provade maskinernas fabrikat.

Behovet av samordning

Som förut nämnts är många olika myndigheter och institutioner sysselsatta med forsknings- och upplysningsverksamhet på konsumentvaruområdena. Risk kan föreligga för dubbelarbete. En önskvärd rationalisering av

forskningsverksamheten skulle kunna åstadkommas, om ett samordnande organ tillskapades med i stort sett motsvarande ställning och funktion som statens tekniska forskningsråd. Detta organ — ett statligt konsumentråd — skulle skaffa sig en ingående kännedom om forskningen på konsumentvaruområdet samt genom att planlägga och samordna forskningsarbetet verka för denna forsknings rationalisering och vidare utveckling. Rådet borde inte självt bedriva forskning men skulle ha möjlighet att ta initiativ till forskning och undersökningar i speciella frågor. En av rådets främsta uppgifter skulle bli att fördela det allmänna anslaget till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning. Bidrag upp till 50 000 kronor borde kunna beviljas direkt av rådet, medan större bidrag föreslås skola beslutas av Kungl. Maj:t på förslag av rådet eller efter rådets hörande. På rådet bör vidare ankomma att uppdraga riktlinjerna för upplysningsverksamheten.

Rådet bör också främja det nordiska samarbetet på området. I detta sammanhang har utredningen berört motsvarande förhållanden inom våra nordiska grannländer. I Norge tillkom år 1953 ett statligt »Forbrukerråd», vars ordförande och sju ledamöter utses av Konungen — beträffande ledamöterna efter förslag av vissa kvinno sammanslutningar och fackliga organisationer. Rådet, som har ett sekretariat med sju anställda, arbetar på tre sektioner: en ekonomisk sektion för priser, produktion, reklam m. m., en varuteknisk sektion för kvalitetsmärkning, varukontroll, varuforskning, emballage, standardisering m. m. samt en upplysningssektion för varukunskap och varubehandling, publikationer m. m. Rådet har inte något eget forskningsinstitut men samarbetar med såväl offentliga som enskilda forskningsorgan.

I Danmark finns ett statligt hushållningsråd med uppgift att främja de hygieniska, tekniska och ekonomiska förhållandena inom hushållsområdet. Rådet har eget laboratorium och provkök samt utövar upplysningsverksamhet. Vid sidan av detta råd finns en enskild institution, de danska husmödrarnas förbrukarråd, som bildats av kvinnoorganisationer och kooperativa samt fackliga föreningar. Rådet verkar för representation av husmödrar i styrelser och kommittéer samt vill vara en konsumenternas huvudorganisation, som kan förhandla med näringslivet och myndigheter.

I Finland inrättades 1953 ett särskilt utskott med representanter för industriförbundet och husmodersorganisationerna, vars uppgift är att få till stånd ett fortlöpande samarbete mellan konsumentvaruindustrierna och husmödrarna. Utskottet, som är ett helt enskilt organ, skall även främja forskning och upplysning.

Konsumentrådets organisation

I konsumentrådet bör ingå representanter för löntagare- och kvinnoorganisationer samt för näringslivet. Det föreslås, att rådet skall bestå av ordförande och 12 ledamöter, samtliga utsedda av Kungl. Maj:t. Av ledamöterna bör sex vara konsumentrepresentanter och tre företrädare för nä-

ringslivet. Återstående tre ledamöter skall utgöras av teknisk och ekonomisk expertis; av dessa bör en väljas bland tekniska forskningsrådets ledamöter samt en från det ifrågasatta nya prisorganet. Vid utseende av konsument- och näringslivsrepresentanter bör berörda organisationer beredas tillfälle inkomma med förslag.

Härjämte framlägges ett alternativt förslag till sammansättning av rådet. Enligt detta förslag skall rådet bestå av ordförande och 18 ledamöter, varav 12 utses efter förslag av nedan angivna organisationer (varje organisation skulle föreslå en representant), nämligen Folkpartiets kvinnoförbund, Högerens kvinnoförbund, Kooperativa förbundet, Landsorganisationen i Sverige, Riksförbundet landsbygdens folk, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Svenska landsbygdens kvinnoförbund, Tjänstemännens centralorganisation samt Yrkeskvinnors samarbetsförbund. Det föreslås att HFI:s nuvarande fullmäktigeinstitution upplöses i samband med inrättandet av det nya konsumentrådet. I fullmäktige är ytterligare ett antal organisationer representerade. För att icke konsumentrådet skall bli alltför stort borde emellertid dessas representationsfråga kunna lösas så, att en cirkulation anordnades efter varje mandattids utgång, varvid nödigt antal av de under föregående mandatperiod representerade organisationerna — eventuellt efter lottdragning — finge avstå sina platser under den kommande mandattiden.

Utredningen förordar för sin del det förstnämnda mindre alternativet.

Inom konsumentrådet bör finnas ett arbetsutskott; vidare bör rådet ha en heltidsanställd sekreterare med lön motsvarande 29 lönegraden samt ett skrivbiträde med lön motsvarande 11 lönegraden. Sekreteraren skall göra utredningar, föredraga ärenden inför rådet samt svara för verkställigheten av rådets beslut. Om sekreteraren inte har pensionsrätt å annan tjänst, bör en pensionsförsäkring för honom bekostas av statsmedel. Rådets ordförande — som tillika skall vara ordförande i arbetsutskottet — föreslås få ett arvode av 5 000 kronor om året samt ledamöterna i arbetsutskottet vardera 2 000 kronor. Kostnaderna för rådets verksamhet enligt det mindre alternativet beräknas till 66 000 kronor om året. Ett särskilt anslag för rådets verksamhet bör uppföras under tionde huvudtiteln. Då rådet är avsett att träda i verksamhet den 1 januari 1957, bör anslaget för budgetåret 1956/57 uppföras med 33 000 kronor.

Förstatligande av Hemmens forskningsinstitut m. m.

Stora områden av konsumentvarumarknaden bevakas redan av befintliga forskningsorgan, som på dem sätter in sina forskningsresurser. HFI bör därför inte byggas ut till ett institut för vetenskaplig konsumentvaruforskning över hela fältet av vår konsumtion. Institutet saknar emellertid i sin nuvarande uppbyggnad en fast stomme av teknisk expertis. Att institutet inte har några forskningslaboratorier på vetenskaplig nivå innebär dock

inte, att det kan undvara fast anställd teknisk personal med höga kvalifikationer. Vid sidan av den praktiska provningsverksamheten utan anspråk på djupare vetenskaplighet måste institutet nämligen i viss mån syssla med egentlig forskning på vissa avsnitt av konsumentvaruområdena, som inte täckes av specialforskningsinstitutens verksamhet. Egen expertis behövs också för att rätt tolka forskningsresultaten och för att omsätta dem i praktiska anvisningar för upplysningsverksamheten. Vid institutet bör därför heltidsanställas två eller tre välkvalificerade civilingenjörer eller akademiker med laboratoriskompetens. Dessa kan inte mer än till en del fylla institutets behov av teknisk expertis men de torde i allmänhet ha större förutsättningar att sätta sig in i nya forskningsfrågor — även utanför det egna facket — än tjänstemän utan högre utbildning. För bostadsplaneringsfrågor behövs enligt de sakkunniga en arkitekt. Vidare bör en eller två civilekonomer anställas för bedömning av prisfrågor och kostnadsberäkningar.

Upprustningen av konsumentvaruforskningen påkallar en motsvarande utbyggnad av konsumentupplysningen. Vid HFI bör således finnas en särskild upplysningsavdelning med uppgift att följa med vad som sker inom konsumentvaruforskningen inom landet samt i lämplig utsträckning förmedla forskningsresultaten till allmänheten. Det bör ankomma på konsumentrådet att söka åstadkomma en lämplig fördelning av upplysningsverksamheten mellan HFI och andra organ.

Staten svarar numera för ungefär 85 procent av institutets inkomster. I samband med ett ökat statligt stöd till HFI bör institutet förstatligas. Institutet får därigenom en mera auktoritativ ställning, och dess upplysningsverksamhet får större tyngd än vad för närvarande är fallet. Den nuvarande samverkan med näringslivet har medverkat till att ge institutet goodwill bland producenter och köpmän. Det är emellertid angeläget att institutet får möjlighet att framträda såsom obundet av alla producentintressen. Någon sådan bundenhet torde visserligen inte ha förelegat under den gångna tiden, men ju mer omfattande institutets verksamhet blir, desto viktigare är det att alla misstankar i sådan riktning undanröjes. Näringslivet bör i stället främst ta del av behandlingen av forskningsproblemen på konsumentvaruområdet på ett högre plan, nämligen genom sina representanter i det föreslagna konsumentrådet. Ett förstatligande av HFI anses vidare komma att underlätta rekryteringen av personalen genom att institutet kan erbjuda fasta anställningar och ordnad pensionering. Vid förstatligandet bör institutets namn ändras till statens institut för konsumentfrågor.

Organisationen av det föreslagna institutet

Genom tillkomsten av konsumentrådet och förstatligandet av HFI har institutets fullmäktige inte längre någon uppgift att fylla utan bör — som förut nämnts — avvecklas. Även en viss del av den nuvarande styrelsens uppgifter torde komma att övertagas av konsumentrådet. Antalet ledamöter

i styrelsen för det nya institutet föreslås därför reducerat till en ordförande och fyra ledamöter, samtliga utsedda av Kungl. Maj:t. Härjämte bör institutets chef ingå i styrelsen.

Chefen för institutet bör vara en direktör i Ce 37. Institutet bör ha en undersöknings- och en upplysningsavdelning; varje avdelning bör ledas av en avdelningsföreståndare i Ce 34. Föreståndaren för undersökningsavdelningen bör ha en ganska hög teoretisk utbildning på det naturvetenskapliga eller ekonomiska området.

Undersökningsavdelningen bör förfoga över några laboratorier och ha specialsektioner för undersökningar och funktionsstudier på de viktigaste områdena. Avdelningen föreslås indelad i fem sektioner, nämligen livsmedelssektionen, textilsektionen, kemisk-tekniska sektionen, sektionen för hushållsorganisation och hushållsteknik samt sektionen för bostadsplanering och inredningsfrågor. Föreståndaren för livsmedelssektionen bör vara en näringsfysiolog med en assistent, utbildad på det livsmedelskemiska området, och en assistent med hushållsutbildning. På textilsektionen bör finnas en textilingenjör. Den kemisk-tekniska sektionen bör förestås av en kemisk ingenjör eller kemist med laboratoriskompetens. En assistent på sektionen bör vara hushållsutbildad. Sektionen för hushållsorganisation och hushållsteknik bör omfatta såväl ekonomiska och organisatoriska frågor som arbetsmetodsproblem samt alla redskaps- och maskintekniska spørsmål. Sektionens chef bör vara civilekonom eller ha motsvarande ekonomisk utbildning. På sektionen bör vidare finnas bl. a. en civilingenjör och en assistent med hushållsutbildning. Som föreståndare för sektionen för bostadsplanering och inredningsfrågor bör i första hand ifrågakomma en sociolog. På sektionen bör vidare finnas en arkitekt. Avdelningsföreståndaren bör tillika kunna vara chef för en av sektionerna.

Upplysningsavdelningen bör inte arbeta på sektioner. Den bör bl. a. ha tre konsulenter, som följer skeendet inom olika varuområden, tre redaktörer samt en amanuens, vilka bör svara för institutets arkiv samt dokumentationen.

Vid sidan av nämnda båda avdelningar bör finnas ett kansli under ledning av en intendent i Ce 29, vilken bör vara civilekonom med administrativ erfarenhet eller ha motsvarande kvalifikationer.

Sammanlagda antalet befattningshavare uppgår vid full utbyggnad till 52. Härtill föreslås extra personal — teknisk expertis, juridisk rådgivare, statistikhjälp, laboratoriebiträden m. m. — för en beräknad kostnad av 50 000 kronor per år. Avlöningsstaten beräknas till 900 000 kronor. För omkostnader beräknas 220 000 kronor per år, varav för publikationstryck 100 000 kronor samt för undersökningar vid andra laboratorier 20 000 kronor. Med sistnämnda belopp jämte förut angivna medel för extra personal syftar man till att ge institutet önskvärd rörelsefrihet beträffande forskning utanför den ordinarie verksamhetsramen. Vid beräkning av medelsbehovet för omkostnader har hänsyn inte tagits till inkomster av publikationer. I detta sammanhang har inte heller beaktats inkomster av provningsuppdrag.

En utbyggnad och omläggning av HFI:s verksamhet bör dock äga rum i etapper. Redan under den första utbyggnadsetappen bör institutet ha samma organisation i stort som nyss nämnts, d. v. s. en undersökningsavdelning, en upplysningsavdelning och ett kansli.

För direktören och avdelningsföreståndarna föreslås oförändrad lönegradsplacering, Ce 37 resp. Ce 34.

På undersökningsavdelningen bör redan från början finnas de fem förut angivna sektionerna. Föreståndarna för livsmedels-, textil- och kemisk-tekniska sektionerna samt sektionen för hushållsorganisation och hushållsteknik bör likaledes erhålla oförändrad lönegradsplacering, Ce 31. Som föreståndare för sektionen för bostadsplanering och inredningsfrågor har föreslagits en arkitekt i Ce 29.

Beträffande personalen i övrigt å undersökningsavdelningen innebär förslaget följande. Var och en av livsmedelssektionen, kemisk-tekniska sektionen och sektionen för bostadsplanering och inredningsfrågor bör ha en assistent i Ce 20—22 samt ett laboratoriebiträde i Ce 8—11. På textilsektionen bör finnas en förste assistent i Ce 27, en assistent i Ce 20—22 och två laboratoriebiträden i Ce 8—11. Sektionen för hushållsorganisation och hushållsteknik bör ha en förste assistent i Ce 27, en assistent i Ce 20—22 samt ett laboratoriebiträde i Ce 8—11.

Personalen på upplysningsavdelningen bör — utöver avdelningsföreståndaren — omfatta en förste konsulent i Ce 29, två konsulenter i Ce 27, en redaktör i Ce 27, en redaktör i Ce 25, en amanuens i reglerad befordringsgång, en kontorist i Ce 13, ett kanslibitråde i Ce 11 och ett kontorsbiträde i Ce 8.

Kansliet bör även enligt detta förslag förestås av en intendent i Ce 29. Härutöver bör på kansliet finnas en kassör i Ce 15, två kontorister i Ce 13, ett kanslibitråde i Ce 11, en expeditionsvakt i Ce 10, två kontorsbiträden i Ce 8 och en telefonist i Ce 8.

Enligt detta förslag skulle institutets sammanlagda personal under den första utbyggnadsetappen uppgå till 39 befattningshavare. Som förut nämnts beräknar utredningen vid full utbyggnad av institutet ett belopp av 50 000 kronor om året för extra personal. Under den första etappen bör detta belopp kunna minskas till 40 000 kronor.

Om man under ett övergångsskede vill ta större hänsyn till nu gällande arbetsfördelning och övriga förhållanden vid institutet kan — påpekar de sakkunniga — den nuvarande textilavdelningen brytas ut ur undersökningsavdelningen och tills vidare bestå som en kombinerad undersöknings- och upplysningsavdelning. Därvid bör en konsulent och (eller) en redaktör överföras från upplysningsavdelningen till den särskilda textilavdelningen. Med hänsyn till föreståndarens vidgade arbetsuppgifter bör övervägas ett personligt lönetillägg motsvarande skillnaden mellan lönen som sektionsföreståndare och lönen i 34 löneklassen.

Under den första utbyggnadsetappen beräknas de årliga kostnaderna för avlöningar och omkostnader till 700 000 kronor resp. 178 000 kronor. Då

det förutsättes att det nya institutet skall inrättas den 1 januari 1957, bör för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln anvisas ett förslagsanslag till statens institut för konsumentfrågor av sammanlagt 439 000 kronor, varav till avlöningar 350 000 kronor och till omkostnader 89 000 kronor.

Yttranden över promemorian

Yttranden över utredningens PM har efter remiss avgivits av statskontoret, statens sakrevision, statens organisationsnämnd, kommerskollegium, ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor, statens priskontrollnämnd, statens lönenämnd, statens tekniska forskningsråd, styrelserna för Svenska textilforskningsinstitutet, Institutet för konserveringsforskning och Hemmens forskningsinstitut, Varudeklarationsnämnden, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund, Kooperativa förbundet, Sveriges köpmannaförbund, Riksförbundet landsbygdens folk, Tjänstemännens centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Högerns kvinnoförbund, Folkpartiets kvinnoförbund, Svenska landsbygdens kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Yrkeskvinnors samarbetsförbund och Svenska slöjdföreningen.

Vid kommerskollegiets remissvar fanns fogat yttranden från handelskamrarna i Stockholm, Malmö, Göteborg och Gävle, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation samt Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund.

Vidare har i anledning av promemorian skrivelser inkommit från statens hantverksinstitut, Hushållningssällskapens förbund, Kooperativa kvinnogillesförbundet och Svenska försäljnings- och reklamförbundet.

Sammanlagda antalet yttranden är 37.

Slutligen har Landsorganisationens i Sverige kvinnoråd i en skrivelse utvecklat vissa synpunkter på frågan om HFI:s förstärkande m. m.

Behovet av konsumentvaruforskning och konsumentupplysning

Utredningens förslag om ökade anslag för konsumentvaruforskning och konsumentupplysning har i allmänhet tillstyrkts.

Kommerskollegium anser det sålunda angeläget, att konsumentvaruforskningen utvidgas, inte minst för att få ett underlag för en mera allmän konsumentupplysning. Det vore önskvärt att denna utvidgning kunde komma till stånd genom olika intresserade organisationers och företags egna åtgärder. Såvitt kollegium kunnat finna är det emellertid ofrånkomligt, att även staten lämnar sin medverkan, om eftersträvat resultat skall kunna ernås. Frågan om omfattningen och sättet för statens stöd hade bort övervägas mera djupgående och grundligare än vad som varit möjligt på grundval av utredningen och med den korta remisstiden. *Statens priskontrollnämnd* betonar, att en förstärkning av det ekonomiska stödet på detta

område i första hand har sitt värde för konsumenterna. På längre sikt kan emellertid en sådan verksamhet bli till fördel även för produktionen genom att en viss utgallring av det sämre sortimentet på varumarknaden kan genomföras. Tidpunkten för genomförande av utredningens förslag om förstärkning av det statliga stödet på detta område synes väl vald med hänsyn till priskontrollutredningens betänkande om inrättande av en pris- och kartellbyrå. Fri konkurrens bör kunna stimuleras även genom en omfattande upplysningsverksamhet om priser och kvalitet.

Statens tekniska forskningsråd erinrar om att hushållen med hänsyn till antalet där sysselsatta utgör landets utan jämförelse största arbetsområde; en förstärkning av det statliga stödet till den av promemorian omfattade verksamheten förefaller synnerligen angelägen. Rådet förordar att till forsknings- och upplysningsverksamhet anvisas anslagsmedel i den omfattning, som föreslagits av utredningen. *Varudeklarationsnämnden* uttalar, att den hittillsvarande forskningen är helt otillräcklig. Det är nämndens förhoppning, att de av utredningen föreslagna åtgärderna skall möjliggöra betydligt vidgad och effektiviserad forskning.

Landsorganisationen hälsar med stor tillfredsställelse huvudlinjerna i förslaget om en allmän upprustning av den statliga och statsunderstödda konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen. Nuvarande anslag är helt otillräckliga med hänsyn till bl. a. de vinster, som kan uppnås genom ett effektivt forsknings- och upplysningsarbete. Landsorganisationen anför vidare, att det bör ankomma på staten, som ensam kan anses representera samtliga konsumenter i landet, att finansiera en väsentlig del av aktiviteten på detta område dels med hänsyn till att privata företag inte kan förväntas ha intresse av att tillskjuta erforderliga medel, dels med hänsyn till att forskningen och upplysningen på konsumentvaruområdet så långt möjligt bör vara obunden av speciella producentintressen.

Tjänstemännens centralorganisation yttrar, att den verksamhet, som söker få fram en bättre kunskap om varor och köpalternativ vid ett fritt konsumtionsval, principiellt sett är ett samhällligt intresse av rang. Detta motiverar att de medel som investeras i sådan verksamhet blir av betydligt större omfattning än tidigare. Gjorda undersökningar om den statliga och statsunderstödda konsumentvaruforskningen visar i hög grad nödvändigheten av större djup och bredd på arbetet på detta område. *Kooperativa förbundet* erinrar om att förbundet under en följd av år vid olika tillfällen understrukit den utomordentliga betydelse, som en vidgad konsumentvaruforskning och konsumentupplysning har för såväl hem- som samhällsekonomin. *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* finner en kraftig utbyggnad av konsumentvaruforskning och konsumentupplysning synnerligen angelägen. *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund* hälsar med stor tillfredsställelse att man nu ansett tiden vara mogen att dra upp mera definitiva riktlinjer för konsumentvaruforskningen och den konsumentupplysande verksamheten. De förslag, som framlagts i den nu avgivna promemorian, kan förbundet i allt väsentligt tillstyrka. Förbundet vill emellertid betona, att

förslagen i fråga om organisation och finansiering innebär ett absolut miniprogram.

Styrelsen för Svenska textilforskningsinstitutet ansluter sig till de synpunkter beträffande betydelsen av konsumentvaruforskning och konsumentupplysning, som framförts i promemorian, och förordar ett ökat statligt stöd. *Svenska slöjdföreningen* — liksom även *Riksförbundet landsbyggdets folk* — uttalar sin glädje över det vidgade intresse från det allmännas sida, som utredningen bär vittne om och biträder utredningens uppfattning om behovet av ett ökat statligt stöd. *Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund* anför att de föreslagna åtgärderna för ökat statligt stöd synes kunna bli av stort värde. Även *Folkpartiets kvinnoförbund* delar utredningens syn på forskningens och upplysningsarbetets betydelse i konsumtionens tjänst liksom de principiella synpunkter, som framförts i promemorian. *Sveriges husmodersföreningars riksförbund* understryker kraftigt de framförda synpunkterna om behovet av avsevärt större bidrag från det allmännas sida.

Sveriges köpmannaförbund finner behovet av ökad konsumentvaruforskning och konsumentupplysning uppenbart. *Hushållningssällskapens förbund* anför, att nuvarande åtgärder från det allmännas sida inte alls svarar mot det verkliga behovet; förbundet tillstyrker i huvudsak utredningens förslag om upprustning av konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen. Ett ökat statligt stöd på detta område tillstyrkes vidare av *Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Kooperativa kvinnogillesförbundet* och *Svenska försäljnings- och reklamförbundet*. *De fyra handelskamrar*, som yttrat sig, understryker betydelsen av konsumentvaruforskning och konsumentupplysning och tillstyrker ökat statligt stöd.

I ett par yttranden anföres, att utredningen ej utgör tillräckligt underlag för ett bedömande av de framlagda förslagen. *Statens sakrevision* anför sålunda, att det behövs en konkret kartläggning icke blott av den forskningsverksamhet, som nu bedrivs och hur denna eventuellt skulle kunna effektiveras utan även inom vilka sektorer behov av ökade resurser faktiskt framträtt. Häremot måste svara en viss överslagsberäkning av landets tillgångar på forskningspersonal, lämpad för hithörande arbetsuppgifter, samt av den erforderliga utrustningen. Först när dessa spörsmål blivit belysta kan planer utformas rörande en eventuell ytterligare utbyggnad av forskningsverksamheten samt organisatoriska förändringar inom densamma. Det är sålunda enligt sakrevisionens mening icke försvarligt att redan nu fatta beslut om en ökad medelstilldelning till konsumentvaruforskningen i allmänhet, innan möjligheter föreligger att med nöjaktig säkerhet bedöma behovet av insatser inom skilda specialområden. Sakrevisionen anser att intet av de i promemorian framlagda förslagen f. n. kan eller bör förverkligas. *Sveriges industriförbund* konstaterar att utredningen inte gjort någon undersökning om hur det närmast aktuella konsumentvaruområdet skall bestäm-

mas eller om den lämpligaste arbetsfördelningen mellan å ena sidan statliga eller statsunderstödda institutioner och å andra sidan producenterna och deras egna organ. Helst borde man också bilda sig en uppfattning om vilka praktiska möjligheter allmänheten har att tillgodogöra sig en utvidgad konsumentupplysning och de lämpligaste formerna för denna. Helt allmänt tillstyrker emellertid förbundet, att konsumentupplysningen får ökade resurser till sitt förfogande och att härför erforderlig konsumentvaruforskning också får ökat stöd från det allmänna. *Sveriges grossistförbund* vill livligt tillstyrka en förstärkning av det statliga stödet åt konsumentupplysning och konsumentvaruforskning. Utredningen är emellertid alltför bristfällig för att kunna läggas till grund för de föreslagna åtgärderna. Behovet av ökad forskning och upplysning på olika områden borde först ha närmare utretts. Dessutom borde den verksamhet av ifrågavarande slag, som bedrivs vid högskolor och institut samt inom näringslivets organisationer och företag, ha utretts närmare. Det borde ha övervägts, om icke den vidgade verksamheten i viss utsträckning kunde ha anförtrots näringslivet. Överhuvudtaget borde ett intimare samarbete i dessa frågor eftersträvas mellan staten och näringslivet.

Några remissinstanser av styrker utredningens förslag. *Statskontoret* erinrar om höjningen av anslaget till HFI för innevarande budgetår samt om det belopp, 2 milj. kronor av kolclearingkassans överskottsmedel, som avsatts för konsumentvaruforskning och konsumentupplysning. I anslutning härtill hade statsutskottet år 1955 anfört, att goda betingelser sålunda syntes föreligga för den fortsatta forsknings- och upplysningsverksamheten. Statskontoret kan därför inte undgå att finna det anmärkningsvärt, att utredningen nu framlagt så vittsyftande förslag. Statskontoret har kommit till den bestämda uppfattningen, att några på utredningens promemoria grundade förslag inte bör föreläggas riksdagen. Ämbetsverket har vid sådant förhållande ej funnit erforderligt att ingå på något närmare bedömande av utredningens förslag, vilket för övrigt skulle föra för långt med hänsyn till den föga realistiska syn utredningen anlagt på konsumentvaruforskningens och konsumentupplysningens problem. *Högerns kvinnoförbund* anser, att utredningen inte tillfredsställande belyst frågorna om konsumentvaruforskning och konsumentupplysning. De av utredningen behandlade spörsmålen bör bli föremål för en förnyad utredning.

Styrelsen för institutet för konserveringsforskning är inte övertygad om att det behövs någon utökad provningsverksamhet på konserv- eller livsmedelsområdet. Däremot finns stora brister i fråga om den egentliga konsumentvaruforskningen, d. v. s. den produktionstekniska forskningen med livsmedel. En mindre grupp experter bör under de närmaste åren granska de verkliga behoven av en vidgad konsumentupplysning. Om ytterligare statsmedel redan nu kan anvisas för en vidgad konsumentvaruforskning, bör dessa användas för att stödja redan verksamma institut.

Beräffande behovet av konsumentupplysning må särskilt nämnas följande.

Landsorganisationen uttalar, att HFI efter en väsentlig utbyggnad och omorganisation bör kunna bli ett centralt organ för allmän konsumentupplysning. LO understryker starkt betydelsen av att konsumentupplysningen utformas efter de riktlinjer, som utredningen skisserat.

Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor framhåller, att det för konsumenterna är av mycket stort värde, om deras möjligheter till ett riktigt val av olika i marknaden förekommande artiklar i största möjliga omfattning underlättas. En förutsättning för att fri konkurrens i detaljistledet skall få för konsumenterna gynnsamma verkningar är att de enskilda konsumenterna har möjlighet att bilda sig en åtminstone ungefärlig uppfattning om sambanden mellan pris och kvalitet. Det är därför angeläget, att åtgärder vidtages för att öka konsumentupplysningen.

Priskontrollnämnden anför, att den i sin verksamhet vid olika tillfällen påträffat produkter, som i förhållande till sin kvalitet eller sina tillverkningskostnader icke gjort skäl för sitt pris. Konsumenterna har emellertid själva små möjligheter att bedöma relationen mellan pris och kvalitet på nya produkter — t. ex. hushållsartiklar och olika slag av kemisk-tekniska produkter — som kommer ut i marknaden. Reklamen ger ofta icke den vägledning, som vore önskvärd, enär dess intensitet icke alltid står i lämplig proportion till den omreklamerade varans kvalitet. Därmed vill nämnden dock icke underkänna reklamens betydelse i konsumentupplysningens tjänst utan endast framhålla, att den i vissa fall kan bli vilseledande för konsumenterna. För att få största effekt bör upplysningsverksamheten riktas såväl till hemmen och skolorna som till industrien och handeln.

Yrkeskvinnors samarbetsförbund ser med oro på den förslitning, som många kvinnor utsätts för genom ett krävande dubbelarbete, och anser det vara en av sina angelägnaste uppgifter att genom propaganda och information få till stånd lösningar på dessa frågor. Förbundet emotser därför med största intresse en utbyggnad av upplysningsavdelningen inom HFI och understryker vikten av att alla vägar prövas, som kan underlätta de förvärvsarbetande kvinnornas arbetsbörda. Förbundet framhåller i detta sammanhang, att institutet i sitt propagandamaterial bör rikta sig inte endast till kvinnorna utan även till männen. — *Husmodersföreningarnas riksförbund* anser det vara en viktig uppgift att lära konsumenten väga priset mot nytan i användningen eller med andra ord beräkna varans lönsamhet. Den föreslagna utökningen av HFI:s resurser på upplysningsavdelningen är ett sedan länge känt behov hos den köpande allmänheten.

I den speciella frågan om konsumentupplysningen skall sträcka sig till ett n a m n g i v a n d e av varorna har delade meningar gjort sig gällande. Enligt *ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor* bör det ankomma på konsumentrådet att närmare utforma riktlinjerna för denna upplysningsverksamhet.

Styrelsen för HFI understryker, att upplysningsverksamheten ställer mycket stora krav på objektivitet och vederhäftighet. Även om den främsta

uppgiften efter verkställd undersökning må vara att informera om produktens positiva egenskaper, bör liksom hittills skett även negativa egenskaper kunna offentliggöras. — Det är dock i detta sammanhang anledning att betona att i många fall huvudfrågan, när det gäller varuupplysningen, icke kan vara att namnge fabrikat utan måste gälla andra faktorer. När det gäller enkla varor, som tillverkas av ett stort antal fabrikanter inom och utom landet, är det väsentliga icke att redovisa fabrikatet utan att inför såväl fabrikanter som köpare slå fast vilka krav i fråga om funktionsduglighet, hållbarhet etc., som man ur konsumentsynpunkt rimligen bör ställa på varan, och att utpeka typer av fabrikat, som anses ge den bästa behovstillfredsställelsen, respektive är klart undermåliga. När det gäller mer komplicerade varor som t. ex. hushållsmaskiner, vilka tillverkas av ett fåtal fabrikanter och som regelmässigt presenteras under ett märkesnamn, är det naturligt att göra en fullständig marknadsinventering och bedömning av varje fabrikat och att redovisa denna bedömning för allmänheten.

Priskontrollnämnden anför att ett namngivande av fabriken är en naturlig konsekvens av den utbyggda forskningen. En sådan upplysningsverksamhet bidrar att gallra ut mindre goda varor på marknaden. *Tjänstemännens centralorganisation* anser för sin del, att namngivning av de olika fabriken i en undersökning är ett minimikrav. *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* och *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* förordar att man namnger de fabrikat, som är godtagbara. *Riksförbundet landsbygdens folk* anser, att en utbyggd och förbättrad konsumentvaruforskning skulle kunna möjliggöra en upplysningsverksamhet, som redovisar forskningsresultatet med angivande av fabrikat och med pris- och servicejämförelser. Man har enligt riksförbundets mening överdrivit farhågorna för att producenten skall bli lidande genom att ett mindre erkännamt utlåtande om hans vara skulle »hänga med» även sedan förbättringar skett. Genom kontinuerliga meddelanden från upplysningsorganet torde nämligen rättelse kunna erhållas efterhand. *Landsorganisationen* uttalar, att HFI bör kunna göra vissa värderingar med utgångspunkt från varornas bruksegenskaper och priser; endast i undantagsfall bör dock institutet göra en inbördes gradering av varorna.

Kommerskollegium samt de näringsorganisationer, som yttrat sig på denna punkt, anser att konsumentupplysningen inte bör innefatta exempelvis godkännande av en namngiven vara. *Kommerskollegium* understryker att den allmänna konsumentupplysningen skall vara en fullständigt objektiv redogörelse för en varas egenskaper ur olika synpunkter; en konsument skall få besked inte huruvida en vara är »godkänd» utan hur den är beskaffad.

Varudeklarationsnämnden (majoriteten) kan inte förorda en allmän kvalitetsmärkning med någon form av godkännande av de varor, som uppfyller vissa minimikrav. Upplysningen bör utformas så att den underlättar för den enskilde konsumenten att med hänsyn till individuella behov välja lämpliga varor. Detta kan ske genom att konsumenten får en lättfattlig och

konkret upplysning om vilka egenskaper som är av väsentlig betydelse för olika varuslag. Det är vidare önskvärt att konsumenten får en översikt av vilka typer av varor, som förekommer inom skilda varuområden. Om ett system med godkännande av varor ifrågasättes, måste det juridiska ansvaret i samband med ett sådant godkännande utredas liksom även möjligheterna till överklagande och ev. skadestånd. Sistnämnda synpunkt har även förts fram av andra remissinstanser. *Tre ledamöter av nämnden* understryker de betydande praktiska svårigheterna att utarbeta objektiva och för dagsläget representativa marknadsöversikter, vilka alltför lätt kan resultera i en diskriminering av vissa varumärken. *En ledamot av nämnden* anser däremot, att upplysningen bör innefatta en direkt kommenterande jämförelse mellan olika varumärken. Härvid bör även prisskillnaden beaktas. Endast i undantagsfall bör en inbördes gradering av märkena förekomma. I översikterna bör medtagas uppgifter från tillverkarna om varornas utformning och pris. Sådana jämförelser mellan olika märken torde kunna bli av största betydelse i fråga om varaktiga konsumentvaror.

Industriförbundet framhåller, att ingen institution har kompetens att på ett auktoritativt sätt godkänna vissa varor. Minimikraven på en viss vara kan ofta variera avsevärt allt efter det ändamål, för vilket varan skall användas. Det av utredningen föreslagna tillvägagångssättet skulle säkerligen mången gång leda till kritik mot vederbörande institution och tvinga denna att ompröva och ändra fattade beslut av detta slag. Följden skulle lätt bli att institutionens auktoritet såväl hos näringslivet som hos allmänheten komme att bli lidande. Det föreligger en klar principiell skillnad mellan varudeklarationer och den upplysningsform utredningen skisserat.

Den statliga upplysningsverksamheten bör avhålla sig från prisbedömning, för vilken inte bara tekniska provningsresultat utan också ingående ekonomisk sakkunskap behövs, anser *Kooperativa förbundet*. Överhuvudtaget måste enligt förbundets mening möjligheterna att göra en objektiv bedömning av förhållandet mellan kvalitet och pris till vägledning för konsumenternas olika behov anses begränsade. En rad av andra omständigheter bör härvid beaktas. En bland dessa är behovet av varor, som inte fyller de högsta kvalitetsanspråk men tillfredsställer speciella, begränsade bruksbehov. Vidare bör beaktas nya artiklar, metoder för beredning och bevaring av livsmedel etc., som ofta förbättras i den mån varorna vinner avsättning.

Köpmonnaförbundet vänder sig mot ett godkännande av varor. Förbundet understryker att konsumentupplysningens mål bör vara att ge konsumenten objektivt underlag för dennes bedömning, icke att göra bedömningen för konsumentens räkning. *Grossistförbundet* anför liknande synpunkter och tillägger att utredningen icke synes ha tänkt på importerade varor. Vid import av exempelvis livsmedel vore det ogörligt att först insända provet till ett svenskt forskningsinstitut, innan produkterna inköpes. *Styrelsen för institutet för konserveringsforskning* framhåller, att livsmedel ej kan jämföras med t. ex. maskinvaror. En kvalitetsprovning för

livsmedel måste ske fortlöpande och den ställer sig därför mycket dyrbar, inte minst för konsumenterna. En livsmedelskontroll — såsom den är organiserad genom statens institut för folkhälsan — för efterlevnad av gällande livsmedelslagar är därför av vida större betydelse för allmänheten än en kostsam och osäker klassificering av varor. Den statliga upplysningsverksamheten bör begränsas till varningar för felaktiga och mindre lämpliga produkter men ej omfatta något slags »betygsättning» av vissa produkter.

Mot ett godkännande av vissa varor vänder sig vidare *Sveriges hantverks- och småindustriorganisation* och *Stockholms handelskammare*.

Även *Svenska försäljnings- och reklamförbundet* vill icke ha ett namngivande av godkända produkter. Om man emellertid inför ett sådant namngivande, bör godkännandet av en vara icke få åberopas som argument vid reklamen för varan. Förbundet hänvisar här till den praxis som utformats vid statens maskinprovningar. I anstaltens meddelanden offentliggöres provningsresultaten i sin helhet. Önskar någon åberopa dessa undersökningar i reklamsyfte innehåller meddelandet ett sammandrag — sammanfattning och omdöme — som i så fall skall återgivas i sin helhet. Vill vederbörande göra någon redaktionell bearbetning av sammandraget skall förslaget underställas anstalten för godkännande.

Behovet av samordning

Det stora flertalet remissorgan, som yttrat sig om behovet av en samordning av insatserna på detta område, vitsordar detta och tillstyrker förslaget att inrätta ett konsumentråd. *Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor* anför sålunda, att inrättandet av ett konsumentråd, som icke självt skall bedriva forskning men som skall samordna de olika forskande organens arbete, synes vara ett lämpligt medel att i görlig mån undvika dubbelarbete, utan att man därför i högre grad behöver inkräkta på myndigheters och institutioners möjlighet att särskilt kunna beakta för dem speciella problem. Man vinner sålunda fördelarna av en centralisering utan att därför motverka eller förhindra en av förhållandena betingad och även av övriga skäl önskvärd decentralisering. *Styrelsen för HFI* vitsordar att det för närvarande råder stor splittring i fråga om konsumentvaruforskning och konsumentupplysning. Det är av största betydelse för en effektiv användning av de medel, som ställs till förfogande av statsmakterna, att en samordnande instans skapas.

Riksförbundet landsbygdens folk tillstyrker starkt utredningens förslag i denna del; en samordning av forskningen och upplysningen på detta område synes nödvändig för att åstadkomma effektivisering. *LO* betonar att det — med hänsyn till uppsplittringen av konsumentvaruforskningen och den besvärande bristen på forskare — är angeläget att forskningen samordnas. Liknande synpunkter anföres av *Kooperativa förbundet*. Utredningens förslag i denna del tillstyrkes vidare livligt av *Tjänstemännens centralorganisation*, *styrelsen för Textilforskningsinstitutet*, *Yrkeskvinnors sam-*

arbetsförbund och Folkpartiets kvinnoförbund. Förslaget biträdades också av Socialdemokratiska kvinnoförbundet, Slöjdföreningen, Köpmannaförbundet och Sveriges hantverks- och småindustriorganisation. Industriförbundet och handelskammaren i Stockholm har intet att erinra mot förslaget.

Följande remissinstanser avvisar emellertid — i vart fall f. n. — förslaget att inrätta ett särskilt organ för bl. a. samordning.

Statskontoret har inhämtat, att det i åtskilliga fall förekommit, att myndigheter och institutioner samrått med HFI vid behandlingen av aktuella problem på konsumentvaruområdet. Detta samarbete bör kunna upprätthållas och utvidgas utan att fördenskull ett särskilt konsumentråd inrättas.

Samordningsfrågan är — framhåller *statens sakrevision* — mycket betydelsefull. Sakrevisionen anser dock, som förut antytts, att en kompletterande utredning om konsumentvaruforskningens behov och resurser först bör göras innan ett samordnande organ tillskapas. Liknande synpunkter har anförts av *styrelsen för Institutet för konserveringsforskning*. *Statens organisationsnämnd* föreslår att verksamheten vid HFI under ytterligare någon tid får fortgå i samma former som hittills; det är då naturligt att även frågan om inrättandet av ett konsumentråd får vila. *Kommerskollegium* förordar, att HFI får en utbyggd styrelse eller en rådgivande nämnd samt att fördelningen av medel från det allmänna anslaget till upplysning och forskning tills vidare sker av Kungl. Maj:t. Det är då f. n. inte nödvändigt att tillsätta ett särskilt konsumentråd. Tillgängliga personella och finansiella resurser bör i stället nu utnyttjas för att skapa ett arbetsdugligt institut för konsumentfrågor. Detta framstår för kollegium som den i dagens läge ojämförligt viktigaste uppgiften på området. En likartad uppfattning har framförts av *Hushållningssällskapens förbund* och *handelskammaren i Malmö*.

Svenska försäljnings- och reklamförbundet ställer sig tveksamt inför förslaget om ett konsumentråd. Rådets sammansättning ger ingen anledning förmoda att det på ett ändamålsenligt sätt skall kunna samordna sin verksamhet med de ansträngningar, som görs inom näringslivet.

I flera yttranden understrykes värdet av ett nordiskt samarbete på detta område.

Konsumentrådets organisation

Det övervägande flertalet av remissinstanserna förordar, att konsumentrådet organiseras enligt det mindre alternativet, d. v. s. ordförande och 12 ledamöter. I några yttranden framhålls, att i rådet bör ingå ett större antal vetenskapsmän och experter. *Styrelsen för HFI* anför sålunda att rådet bör ha sakkunskap även på de samhällsvetenskapliga, hygieniska och bostadstekniska områdena. Liknande synpunkter framföres av *styrelsen för Textilforskningsinstitutet*, *Industriförbundet* och *Stockholms handelskammare*. Å andra sidan framhålls av *Folkpartiets kvinnoförbund* att man lämpligen kan adjungera ett större antal experter med rådet; samtidigt

bör konsumentrepresentationen ökas. Husmödrar och hushållspedagoger är viktiga grupper. Sistnämnda synpunkter har redovisats i flera yttranden, bl. a. av *Riksförbundet landsbygdens folk*, *Husmodersföreningarnas riksförbund*, *Svenska landsbygdens kvinnoförbund* och *Yrkeskvinnors samarbetsförbund*.

Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor anser det lämpligt, att konsumentrepresentanterna får en så dominerande ställning, som förslaget innebär. *Landsorganisationen* fäster likaledes stort avseende vid att konsumenter och löntagare får ett dominerande inflytande i rådet; antalet representanter för dessa grupper bör inte understiga sex. De stora organisationerna på konsumentensidan bör erhålla en permanent representation i rådet.

Lantbruksförbundet uttalar, att av principiella skäl endast representanter för producenter och konsumenter bör ingå i rådet. *Handelskammaren i Stockholm* anför, att konsumenternas och producenternas representation i rådet bör vara lika stor. *Handelskammaren i Gävle* föreslår, att ytterligare företrädare för produktion och handel skall ingå i rådet. *Svenska försäljnings- och reklamförbundet* förordar starkare representation för näringslivet samt företrädare för pris- och annonsbyråerna.

En remissinstans — *Grossistförbundet* — föreslår ett mindre råd med nio ledamöter, varav en ordförande, tre företrädare för konsumenterna och tre för näringslivet samt två representanter för forskningen.

Ett större råd bestående av ordförande och femton ledamöter förordas av *Socialdemokratiska kvinnoförbundet*. Av ledamöterna bör nio representera olika konsumentorganisationer, nämligen Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation, de fyra politiska kvinnoorganisationerna, Kooperativa kvinnogillesförbundet, Husmodersförbundet och Yrkeskvinnors samarbetsförbund. Fyra skulle representera näringslivet, nämligen Industriförbundet, Lantbruksförbundet, Köpmannaförbundet och Kooperativa förbundet. Vidare bör Ingenjörsvetenskapsakademien, statens institut för folkhälsan och den samhällsekonomiska vetenskapen vara företrädade; ordföranden skall kunna vara en sådan representant. En eller ett par av konsumentrepresentanterna i rådet bör även ingå i det föreslagna prisövervakande organet.

Kooperativa kvinnogillesförbundet anför att rådet med dess uppgift att förmedla upplysning och vara kontaktorgan med skilda konsumentgrupper måste vila på ett så brett underlag som möjligt. Förbundet tillstyrker därför det större alternativet med ordförande och 18 ledamöter; förbundet bör vara representerat i rådet.

Det större alternativet har dock icke tillstyrkts i några andra yttranden. För den händelse detta alternativ skall genomföras, föreslår *Sveriges hantverks- och småindustriorganisation* att organisationen företrädes i rådet. Samtidigt ifrågasättes, om inte kvinnoorganisationerna blivit överrepresenterade. *Styrelsen för HFI* anser det tveksamt om de politiska organisationerna bör vara representerade; vidare bör i det större alternativet ingå företrädare för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse. *Lantbruksförbundet*

anser det förkastligt att utvälja ledamöterna efter politiska grunder; kontakt med icke representerade organisationer eller institutioner får ske genom remissförfarande eller genom arbete inom specialkommittéer.

I några yttranden avvisas den av utredningen framkastade tanken om lottdragning vid utväljandet av representanter i rådet.

Beträffande rådets organisation i övrigt framhåller *statens organisationsnämnd*, att till rådets förfogande bör ställas ett effektivt arbetande utrednings- och verkställighetsorgan. Det är med hänsyn härtill lämpligt, att rådet och det föreslagna institutet för konsumentfrågor får samma ordförande samt att institutets styrelse fungerar som rådets arbetsutskott. Institutets intendent bör vara sekreterare i rådet; övrigt biträde till rådet bör i första hand lämnas av institutets personal. Trots denna organisatoriska anknytning till institutet kommer rådet att ha beslutanderätten obeskuren i de frågor, som utredningen föreslagit, ävensom den nödvändiga objektiviteten vid fördelningen av forskningsanslagen. Genom en dylik anknytning ernås en bättre hushållning med de personella resurserna och en minskning av statsverkets kostnader.

I vissa yttranden beröres förhållandet mellan rådet och det föreslagna institutet för konsumentfrågor. Dessa spørsmål behandlas i ett senare avsnitt i samband med institutets verksamhet.

I detta sammanhang må vidare framhållas, att *statens lönenämnd* ifrågasätter, om inte det föreslagna arvodet till konsumentrådets ordförande — 5 000 kronor — är för högt. Befattningarna som sekreterare och skrivbiträde bör inplaceras på löneplan och benämnas förste byråsekreterare och kansli-biträde.

En avvikande utformning av rådet föreslås av *statens tekniska forskningsråd*. Enligt detta förslag bör i stället för ett konsumentråd inrättas två nya statliga organ jämte ett halvstatligt, nämligen dels en statens nämnd för konsumentupplysning som skulle i sig inordna det som enligt sakkunnigförslaget är upplysningsavdelningen inom HFI och svara för all upplysningsverksamhet genom att insamla och bearbeta informationer från berörda institutioner såväl inom landet som utomlands; dels ett statens forskningsråd för hem och hushåll, som skulle fördela statsanslaget till forskning och upplysning, varefter den resterande forskningsavdelningen inom HFI skulle kunna organiseras som branschforskningsinstitutet i halvstatliga former. Nämnden för konsumentupplysning borde ha ordförande och tolv ledamöter, representerande konsumtion, produktion, distribution och upplysningsverksamhet. I statens forskningsråd för hem och hushåll borde ledamöterna utses på basis av insikt och erfarenhet av forskning, inte som representanter för olika intressegrupper. I rådet behövs även ett par konsulenter eller husmödrar. I viss mån liknande tankegångar framföres av *styrelsen för Textilforskningsinstitutet*, som förordar att all upplysningsverksamhet samlas till en upplysningscentral direkt under konsumentrådet, och av *handelskammaren i Gävle*.

Förstatligande av Hemmens forskningsinstitut

Även i denna fråga har det övervägande flertalet av remissinstanserna tillstyrkt utredningens förslag. *Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor* anser förstatligandet vara den ur olika synpunkter lämpligaste anordningen för att ge institutet den objektiva ställning, som är en förutsättning för att institutet skall få fullt förtroende hos såväl konsumenter som företagare. *Priskontrollnämnden* erinrar om att den redan vid upprepade tillfällen tidigare understrukit angelägenheten av att forsknings- och upplysningsverksamheten på konsumentvaruområdet handhaves av ett statligt organ. Nämnden tillstyrker därför, att ansvaret nu övertages av staten.

Styrelsen för HFI tillstyrker förslaget med bl. a. följande motivering:

Även om ett enskilt institut kan ha större frihet i handläggningen av vissa frågor, i den inre administrationen och i lönesättningen, skulle ett förstatligande ge institutet en annan ställning än för närvarande och en mera tryggad existens. De enskilda medlen har haft stor betydelse för institutet under dess uppbyggnad, men det har under de senaste åren visat sig omöjligt att få ökade tillskott av dylika medel. Exempel från andra statsinstitutioner visar att ett gott samarbete med producenter och distributörer är möjligt, även om dessas intresse för frågorna icke manifesterar sig i ekonomiska bidrag. HFI vill understryka, att någon bundenhet vid anslagsgivande producentintressen icke förelegat från institutets sida. Om misstankar att institutet i sin verksamhet tagit hänsyn till enskilda intressen förefunnits, har de varit obefogade.

Det har framhållits att ett statligt institut blir mera bundet i sin lönesättning och därför icke kan dra till sig kvalificerad personal i konkurrens med privata företag och organisationer. Institutet skulle sålunda få kämpa med samma svårigheter som den statliga förvaltningen överhuvudtaget. Detta är riktigt, men möjligheten att betala de relativt höga löner, som nu inom näringslivet och dess organisationer erbjudes icke endast tekniker utan även kvalificerad, hushållsutbildad arbetskraft, är beroende av de medel som står till förfogande. Om institutet bibehåller sin nuvarande karaktär av enskilt institut, skulle dess möjligheter i detta avseende bli beroende av att enskilda medel i större utsträckning än för närvarande ställdes till förfogande.

Lantbruksförbundet anser att förstatligandet är fullt motiverat med hänsyn till de ständigt stegrade kraven på större garanterade anslag; endast staten torde kunna ge garantier för att erforderliga medel ställs till förfogande. *Landsorganisationen* anser bestämt, att HFI bör förstatligas; härigenom får institutet en mera auktoritativ ställning och misstankar om att det tar alltför stor hänsyn till speciella producentintressen kan undanröjas. Samverkan med företag och näringsorganisationer behöver därför icke upphöra. Liknande synpunkter har anförts av *Landsorganisationens kvinnoråd*.

Även *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* understryker, att institutet efter ett förstatligande skulle få en mera auktoritativ ställning och dess upplysningsverksamhet större tyngd. *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* tillstyrker livligt, att institutet helt övertages av staten; denna åsikt har förbundet

företrätt ända sedan riktlinjerna för den konsumentupplysande verksamheten första gången drogs upp i betänkandet om kvalitetsforskning och konsumentupplysning 1949. *Svenska landsbygdens kvinnoförbund* har också sedan länge varit inställt på nödvändigheten att förstatliga HFI. Kännedomen om de svårigheter, icke minst av ekonomisk art, som institutet allt sedan tillblivelsen haft att kämpa med, och angelägenheten av en utvidgning av institutets personella och materiella resurser — även efter sammanslagningen med Aktiv hushållning — har befäst förbundet i denna åsikt. Tidigare kunde man befara, att ett förstatligande skulle kunna medföra viss »stelbenthet» då det gällde att utan onödigt dröjsmål taga upp nya undersökningsobjekt. Genom inrättande av konsumentrådet med dess befogenheter i fråga om initiativ och anslagsgivning bortfaller dessa farhågor. *Husmodersföreningarnas riksförbund* anför, att ett förstatligande utan tvivel skulle ge institutet en fastare grund att stå på.

TCO finner förslaget om förstatligande synnerligen välmotiverat. *Sveriges hantverks- och småindustriorganisation* anser det principiellt riktigt, att institutets verksamhet bekostas av allmänna medel. *Svenska slöjdföreningen* finner fördelarna vid ett förstatligande — inte minst med hänsyn till rekrytering av personal — uppenbara. Förstatligandet är ett logiskt led i utvecklingen inom denna för landet så viktiga institution. *Riksförbundet landsbygdens folk* betonar, att institutet särskilt med hänsyn till den mera konkreta upplysningsverksamheten måste vara helt fristående från näringslivet. *Hushållningssällskapens förbund* yttrar, att i nuvarande läge någon annan väg än ett förstatligande knappast står till buds. *Handelskamrarna i Malmö, Göteborg och Gävle* tillstyrker eller lämnar utan erinran förslaget om förstatligande.

I några yttranden uttalas viss tvekan inför ett förstatligande. *Kooperativa förbundet* motsätter sig inte förslaget men ifrågasätter, om inte den nuvarande halvstatliga organisationen ur flera synpunkter är ändamålsenligare. Förbundet anför vidare bl. a.:

För all upplysningsverksamhet i statlig regi föreligger faran att nödgas balansera mellan kompromissbetingad färglöshet och en ständig press från intresserade parter i form av kritik och påtryckningar i det fall upplysningen framträder med behövlig djärvhet och oberoende. Såsom framhållits i det föregående kommer vidare misstag inom upplysningsverksamhetens ram — vilka knappast kan undgås — att kunna få eljest onödigt stora verkningar, då de har den statliga institutionens hela auktoritet bakom sig. Det skulle av dessa anledningar otvivelaktigt ha varit mera tilltalande, om utredningen undersökt och framlagt även andra alternativ för det utvidgade institutets organisation än den helstatliga.

Industriförbundet finner inte utredningens motiv för ett förstatligande alltigenom bärande. Ett förstatligande skulle knappast i och för sig ge institutet större auktoritet. Även med nuvarande status har HFI varit obundet av producentintressen. Förbundet har emellertid icke något att erinra mot ett förstatligande men förutsätter att detta icke skall inverka på sam-

arbetet med näringslivet. Liknande synpunkter har framförts av *köpmannaförbundet* och *handelskammaren i Stockholm*. Handelskammaren yttrar, att institutets auktoritet torde bli helt beroende av kvaliteten och vederhäftigheten i institutets undersökningar och upplysningsarbete. Andra statliga forskningsinstitutioner har ofta påtalat svårigheterna att få kvalificerad personal. Med hänsyn härtill kan man ifrågasätta riktigheten av utredningens uttalande om att förstatligandet skulle underlätta personalrekruteringen. Då staten redan nu har ett dominerande ekonomiskt inflytande i institutet och man knappast torde kunna påräkna ökade bidrag från näringslivet, vill handelskammaren inte motsätta sig institutets förstatligande. *Folkpartiets kvinnoförbund* känner viss tveksamhet inför ett förstatligande men anser dock övervägande skäl tala för utredningens förslag, särskilt med hänsyn till de ekonomiska förhållandena.

I några yttranden avstyrkes ett förstatligande av institutet. *Statskontoret* har — som framgår av det föregående — avvisat utredningens samtliga förslag. *Statens organisationsnämnd* har — som likaledes framgår av det förut nämnda — förordat att verksamheten vid HFI tills vidare fortgår i oförändrade former. Med hänsyn till de synpunkter utredningsmännen anfört, kan dock — framhåller organisationsnämnden — tagas under övervägande att ersätta anslagen från det privata näringslivet med statsanslag.

Statens sakrevision kan inte finna motiveringen för ett förstatligande bärande. Sakrevisionen har blivit övertygad om värdet av det samarbete mellan olika intressen, som etablerats vid HFI, och av den smidiga och icke alltför kostnadskrävande form av provningsverksamhet, som bedrivs där. Ett uppoffrande av det nuvarande samarbetet med näringslivets organisationer kan inverka menligt på institutets framtida verksamhet. *Styrelsen för Institutet för konserveringsforskning* avstyrker f. n. ett förstatligande av HFI i avvaktan på resultaten av den utredning, vilken styrelsen föreslagit.

Grossistförbundet finner det betänkligt att på så lösa grunder, som utredningen anfört, förordas ett nytt ämbetsverk och eliminering av näringslivets ansvar och samverkan.

En liknande uppfattning redovisas av *Svenska försäljnings- och reklamförbundet*. *Högerns kvinnoförbund* kan inte finna, att ett förstatligande skulle ge institutet större auktoritet eller personalen tryggare anställningsvillkor.

Statens tekniska forskningsråd anser — mot bakgrund av rådets speciella förslag om en statens nämnd för konsumentupplysning och om ett statens forskningsråd för hem och hushåll — att institutet kan organiseras på samma sätt som de branschforskningsinstitut, vilka drives av staten och näringslivet i samverkan enligt särskilt ingångna avtal.

Det nya institutets arbetsuppgifter, organisation m. m.

Under remissbehandlingen har i åtskilliga yttranden understrukits, att verksamheten vid det blivande institutet främst bör omfatta provningar och inte grundforskning samt att den bör inriktas på hem- och hushållsfrågor. Spörsmålet om arbetsfördelningen mellan institutet, varudeklarationsnämnden och branschforskningsinstitutet har berörts liksom även frågan om prisbedömning och i samband därmed gränsdragningen i förhållande till ett blivande pris- och kartellorgan.

I ett antal remissutlåtanden betonas, att institutet bör ha en självständig ställning gentemot konsumentrådet.

Frågan om institutets uppdelning på avdelningar och sektioner samt personaluppsättningen har ävenledes tagits upp under remissbehandlingen. Vissa förslag har också framlagts beträffande institutets benämning.

Vad angår institutets verksamhet understryker *kommerskollegium* att institutet skall syssla med provningsverksamhet, tillämpning av forskningsresultat m. m. men inte användas som ett vetenskapligt konsumentvaruforskningsorgan. Samma synpunkter framföres av bl. a. *styrelsen för HFI* som förutsätter att institutet även framdeles får rätt att mottaga provningsuppdrag från enskilda, samt *Landsorganisationen*. *Styrelsen för Textilforskningsinstitutet* anför, att forskningen beträffande icke varaktiga konsumentvaror — t. ex. livsmedel och kläder — lämpligen bör ombesörjas av existerande branschforskningsinstitut. En ev. utvidgad forskning om dessa varors egenskaper samt provningar bör icke ingå i arbetsuppgifterna för ett institut för konsumentfrågor. Detta institut bör däremot svara för forskning beträffande varaktiga konsumtionsvaror och beträffande hemarbetet och hushållsorganisationen. Härigenom ernås en naturlig arbetsfördelning. *Handelskammaren i Malmö* pekar på att livsmedelsforskningen bör bedrivas vid folkhälso- och konservforskningsinstitutet.

Kooperativa förbundet anser att institutets verksamhet bör inriktas på hushållens rationaliseringsfrågor i högre grad än vad utredningen tänkt sig. Institutet skall vara ett hemarbetets rationaliseringsorgan, inte en allmän provningsanstalt för alla tänkbara slags konsumtionsvaror. *Sveriges husmodersföreningars riksförbund* har också tryckt på hemforskningen som det väsentliga.

Priskontrollnämnden anser att sektionen för bostadsplanering och inredningsfrågor bör utgå; denna verksamhet bör tills vidare ombesörjas av statens nämnd för byggnadsforskning. *Lönenämnden* har i denna del hänvisat till bostadsstyrelsen.

Kommerskollegium avstyrker, att institutet får till uppgift att bedriva någon självständig upplysningsverksamhet på prisområdet; denna uppgift bör helt anförtros det organ, som kan komma att handha den prisövervakande och prisanalytiska verksamheten. I annat fall kan onödigt dubbelarbete befaras. *Kooperativa förbundet* anser att institutet knappast kommer att få den sakkunskap, som erfordras för sådana prisbedömningar, vilka skall

förmedlas till allmänheten. Institutet bör således inte ha denna arbetsuppgift. *Industriförbundet* framhåller att gränsdragningen mellan institutet och den föreslagna pris- och kartellbyrån måste behandlas, innan HFI utvidgas. *Tjänstemännens centralorganisation* uttalar helt allmänt, att det är av vikt, att den del av konsumentupplysningen, som avser prisbedömning, inte underdimensioneras i förhållande till kvalitetsforskningen och kvalitetsupplysningen.

Priskontrollnämnden anför att de prisutredningar, som kan komma att utföras av ett särskilt prisorgan, i många fall torde böra kompletteras med kvalitetsundersökningar på samma varor. En samordnad publicering av varors pris och kvalitet är en önskvärd form av konsumentupplysning. Nämnden förordar, att uppgiften att göra prisundersökningar anförtros det föreslagna prisorganet. *Styrelsen för HFI* yttrar, att upplysningsverksamheten om konsumentvarorna i största möjliga utsträckning även bör innefatta upplysningar om deras pris. Gränsdragningen mellan institutet och prisorganet måste uppmärksammas. *Landsorganisationen* anser, att upplysningen om priser på olika varor i första hand bör ombesörjas av det nya institutet. En nära kontakt bör hållas med den föreslagna pris- och kartellbyrån, exempelvis genom att chefen för institutets upplysningsavdelning får delta i byråns planläggningsarbete. Enligt *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* bör prisundersökningar för HFI:s räkning förläggas till pris- och kartellbyrån; uppgiften för tjänstemännen inom institutet skulle då bli att till allmänheten på lämpligt sätt vidarebefordra också prisbedömningen av varorna som ett led i konsumentupplysningen.

Betydelsen av samarbetet med varudeklarationsnämnden har understrukits i flera yttranden. *Varudeklarationsnämnden* förutsätter, att upplysningsarbetet om varudeklarationerna skall ombesörjas av nämnden själv.

Beträffande upplysningsverksamheten understryker *Landsorganisationen*, att den bör få tillräckliga resurser. *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* anser en utbyggnad av upplysningsavdelningen ytterst välmotiverad.

Kooperativa förbundet föreslår, att i alla de fall, då institutet publicerar uppgifter om särskilda varumärken eller hela varuslag, skall producent- eller andra marknadsintressen som berörs därav få tillfälle att samtidigt uttala sin mening. *Riksförbundet landsbygdens folk* yrkar att upplysningsavdelningen får en sådan ställning, att den har de formella och reella möjligheterna att snabbt få del av betydelsefulla uppgifter från såväl HFI som andra forskningsinstitutioner. Förbundet framhåller vidare, att den negativa inställning mot HFI, som stundom kommit till uttryck också från konsumenthåll, inte torde ha berott på felaktiga upplysningar från HFI utan på att upplysningarna inte tillräckligt snabbt och konkret delgivits allmänheten.

Kommerskollegium anser det svårt att göra någon skarp gränsdragning mellan undersökningsarbete och upplysningsarbete. Tyngdpunkten måste ligga på forskningen. Det kan dock vara motiverat att inrätta en särskild upplysningsavdelning av mindre omfattning med uppgift att biträda de

högre tekniskt utbildade tjänstemännen då det gäller att delge allmänheten resultaten av forskningar och undersökningar.

Åtskilliga remissinstanser understryker vikten av att institutet får en helt självständig ställning under konsumentrådet, fullt jämförbar med andra forskningsinstitut. Sådana synpunkter har framförts av bl. a. *Varudeklarationsnämnden*, *Landsorganisationen*, *Köpmannaförbundet*, *ett par handelskamrar* och *Husmodersföreningarnas riksförbund*. Sistnämnda förbund föreslår i överensstämmelse härmed att institutet får disponera ett större belopp än utredningen förutsatt för specialundersökningar o. dyl.

En motsatt uppfattning har — som framgår av det förut sagda — företrätts av *organisationsnämnden*, som bl. a. föreslagit att institutets styrelse skall fungera som arbetsutskott åt konsumentrådet. *Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor* ifrågasätter, om inte institutets chef eller någon från dess upplysningsavdelning bör bevista sammanträdena med konsumentrådets arbetsutskott.

Vissa remissinstanser, som velat ge institutet en starkare ställning, har samtidigt förordat en utvidgning av styrelsen. Beträffande styrelsens sammansättning framhåller *priskontrollnämnden*, att det vore av värde, om det föreslagna prisorganet blev representerat inte endast i konsumentrådet utan även i institutets styrelse. *Handelskammaren i Stockholm* anser att näringslivet även i fortsättningen bör vara företrätt i institutets styrelse. Då en vidgad verksamhet i hög grad kommer att beröra importen, vill *Grossistförbundet* ha en representant i styrelsen. *Hushållningssällskapens förbund* finner det naturligt, att någon person, som är väl insatt i sällskapens arbete, ingår i institutets styrelse. *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* förutsätter, att styrelsen blir helt konsumentbetonad.

Kommerskollegium anser att institutets chef bör vara ordförande i styrelsen. I stället för det av utredningen föreslagna konsumentrådet bör enligt kollegiets mening det nya institutet få en rådgivande nämnd. I denna bör ingå representanter för de närings- och konsumentorganisationer, vilka nu utser fullmäktige. Om en dylik nämnd inte kommer att inrättas, bör institutet få en väsentligt större styrelse än utredningen föreslagit med en allsidig representation av närings- och konsumentintressena. *Kooperativa förbundet* har anfört liknande synpunkter. Institutet måste ha en fullt fristående ställning gentemot konsumentrådet. Förbundet föreslår också, att institutet utöver styrelsen får en rådsförsamling med representanter för husmödrar, konsumentorganisationer och övriga berörda intresseorganisationer. Genom ett sådant råd skulle institutet kunna tillföras fortlöpande impulser för rationaliseringsarbetet.

Den föreslagna uppdelningen på avdelningar och sektioner tillstyrkes i övrigt i stort sett av bl. a. *ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor*, *priskontrollnämnden*, *styrelsen för HFI* och *Landsorganisationen*. *Styrelsen för HFI* anför, att det kan förefalla som en överorganisation att uppdelna en så fåtalig personal på olika sektioner. Arbetsuppgifterna hänger så nära samman att arbetet måste bedrivas såsom ett lagarbete mellan exper-

terna från de olika sektionerna. Sektionsindelningen tjänar emellertid till att klarlägga vilken typ av experter, som behövs för de olika arbetsuppgifterna. Framdeles kan man behöva en mera allmän utredningssektion med ekonomisk-statistisk-sociologisk sakkunskap, som står undersökningssektionerna och upplysningsavdelningen till tjänst. Någon förändring i utredningens förslag påyrkas inte; den kemisk-tekniska sektionen måste emellertid huvudsakligen betraktas som en serviceavdelning till övriga sektioner. Den fjärde sektionen borde rätteligen betecknas som sektionen för hushållsteknik, då frågan om hushållsorganisationen kommer in under samtliga andra sektioner. *Tjänstemännens centralorganisation* efterlyser vilka arbetsuppgifter, som skulle åvila den särskilda kemisk-tekniska sektionen. Till sektionen för hushållsorganisation och hushållsteknik kunde lämpligen knytas kemisk-tekniska och mekanisk-tekniska experter. Personal vid hushållssektionen bör främst ha hushållsteknisk och hushållspraktisk utbildning. I fråga om sektionen för bostadsplanering och inredningsfrågor understrykes behovet av sociologisk sakkunskap. En byggnadsingenjör torde behövas mer än en arkitekt; arkitekt hjälp kan man få utanför institutets personal. På textilsektionen bör huvudvikten ligga på de praktiska proven, under det att de mer forskningsbetonade uppgifterna liksom hittills främst bör åvila industrien. Organisationen av upplysningsavdelningen tillstyrkes. Vad gäller kansliorganisationen föreslås endast den ändringen, att ytterligare en telefonisttjänst inrättas.

Priskontrollnämnden framhåller i anledning av förslaget att anställa en arkitekt, att bostadsplaneringen tills vidare bör ombesörjas av statens nämnd för byggnadsforskning. Samma synpunkter har framförts av *Sveriges hantverks- och småindustriorganisation*. *Lönenämnden* framhåller, att gränsdragningen mellan sektionen för bostadsplanering m. m. och bostadsstyrelsen borde ha angivits närmare av utredningen.

Förslaget att textilsektionen t. v. organiseras fristående förordas av *styrelsen för HFI och Hemslöjdsföreningarnas riksförbund* men avstyrkes av *Riksförbundet landsbygdens folk*. *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* anser, att textilsektionen bör utbyggas.

Svenska textiltforskningsinstitutets styrelse uttalar, att det nya institutet bör ha tillgång till expertis beträffande maskiner, elektriska apparater, arbets- och metodstudier, arbetsfysiologi, sociologi och bostadsplanering. Vid institutet bör finnas sektioner för maskin- och elektroteknik, hushållsorganisation och ekonomi, hushållsteknik och arbetsstudier samt för bostadsplanering och inredning. *Styrelsen för Institutet för konserveringsforskning* anser, att institutet bör ha en modernt organiserad dokumentationsavdelning i anknytning till biblioteket. Ett anslag på 5 000 kronor för biblioteket är helt otillräckligt.

Riksförbundet landsbygdens folk ifrågasätter, om inte personalen på undersökningsavdelningen, speciellt sådan med högre kvalifikationer, är tilltagen i överkant. Däremot tycks utredningen inte ha tagit tillräcklig hänsyn till att upplysningsavdelningen skall fungera som en samordnande upplysningscentral och få mycket omfattande uppgifter. Även *Kooperativa för-*

bundet ifrågasätter, om det behövs så högt kvalificerade tjänstemän på de olika sektionerna. Ganska betydande besparingar kunde uppnås om sektionindelningen förenklades. *Statskontoret* har fått det allmänna intrycket, att organisation och personalplan givits en alltför spatiös omfattning. *Statens sakrevision* anser att institutets upplysningsverksamhet till väsentlig del kan handhas av undersökningspersonalen. Sakrevisionen avstyrker bestämt förslaget till omorganisation av HFI.

Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor, styrelsen för HFI, Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation förordar en högre löneställning för direktören. *Styrelsen för HFI* föreslår sålunda, att direktören placeras i Cp 14.

Lönenämnden anser att det bör övervägas om inte de göromål, som ankommer på föreståndaren för undersökningsavdelningen, kan fullgöras av institutets direktör eller fördelas mellan denne och sektionscheferna. Om sektionscheferna skall lyda direkt under direktören vill lönenämnden inte motsätta sig, att de placeras i 31 lönegraden. Nämnden har därvid beaktat angelägenheten av att befattningshavare med höga kvalifikationer inom sina speciella områden kan förvärfvas till här avsedda tjänster. Mot utredningsmännens förslag om inrättande av tjänster som förste assistenter i Ce 27 har lönenämnden ingen erinran. Samtliga assistenttjänster bör placeras i 21 lönegraden. I stället för en tjänst som förste avdelningsingenjör i Ce 29 (vid full utbyggnad) och en tjänst som arkitekt i samma lönegrad bör enligt lönenämndens mening inrättas ytterligare en tjänst som förste assistent i 27 lönegraden inom vardera sektionen för hushållsorganisation och hushållsteknik och sektionen för bostadsplanering och inredningsfrågor.

Föreståndaren för upplysningsavdelningen bör enligt lönenämnden placeras i 31 lönegraden. I stället för den i förslaget upptagna tjänsten som förste konsulent i Ce 29 bör inrättas en tjänst som konsulent i 27 lönegraden. För de göromål, som avses åvila en amanuens på avdelningen bör inrättas en tjänst som arkivassistent i 17 lönegraden. De för två kontorister i Ce 13 avsedda arbetsuppgifterna motiverar icke placering i högre lönegrad än 11 lönegraden. I avsaknad av uppgifter om göromålen kan nämnden inte uttala sig om den föreslagna kanslibiträdestjänsten på upplysningsavdelningen.

Vad beträffar kansliet bör intendenten inte placeras högre än i 27 lönegraden. Vidare synes de göromål, som är avsedda för två kontorister i Ce 13, motivera placering endast i 11 lönegraden. Beträffande de två kanslibiträdestjänsterna i Ce 11 har någon redovisning av tilltänkta arbetsuppgifter inte lämnats i promemorian, varför lönenämnden inte kunnat bedöma förslaget rörande dessa tjänster.

Styrelsen för HFI framhåller att man inte bör ha formella utbildningskrav för sektionsföreståndare och förste assistenter. Intendenten behöver inte vara civilekonom. Styrelsen anser, att utredningen underskattat den hushållsutbildade arbetskraftens betydelse för institutet. För befattningar i lönegrad 22 får man bara nyutbildade hushållslärarinnor utan praktisk erfarenhet. Hemkonsulenter står numera i lönegrad 24. Assistenterna vid insti-

tutet bör därför placeras i 20—24 lönegraderna. Innehavaren av den föreslagna tjänsten som kontorist i Ce 13 på upplysningsavdelningen har ett kvalificerat arbete med direkt upplysning till allmänheten och bör därför placeras i lägst 15 lönegraden. Slutligen anför styrelsen, att man bör ta hänsyn till den nu anställda personalens arbetsuppgifter och tjänsteställning vid inplaceringar i den nya organisationen.

Riksförbundet landsbygdens folk anser att den hushållsutbildade personalen getts en alltför undanskymd plats. *Tjänstemännens centralorganisation* finner att utredningen för vissa tjänster föreslagit anmärkningsvärt låga placeringar, t. ex. vissa assistenttjänster samt laboratoriebiträdestjänster, men förutsätter att särskilda förhandlingar kommer att äga rum rörande lönegradsplaceringen. *Kommerskollegium, styrelsen för Textilforskningsinstitutet* och *Folkpartiets kvinnoförbund* befarar, att åtskilliga löner satts för lågt.

Vad beträffar benämningen på det nya institutet erinras i en del yttranden om att namnet HFI fått ett visst värde. Denna synpunkt anföres av bl. a. *styrelsen för HFI*; om en namnändring måste äga rum förordas benämningen statens institut för hemfrågor. *Husmodersföreningarnas riksförbund, Folkpartiets kvinnoförbund, Landsbygdens kvinnoförbund* och *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* anser skäl tala för att det nuvarande namnet bibehålles i stort sett oförändrat. Om det skall ändras bör i vart fall — för att understryka institutets inriktning på hemfrågor — ordet »hem» ingå i det nya namnet. Från dessa organisationer har föreslagits statens hemforskningsinstitut, statens institut för hemfrågor och hemmens statliga forsknings- och provningsinstitut.

Kooperativa förbundet har — som nyss nämnts — föreslagit att vid institutets sida ställes en rådgivande församling; under sådana förhållanden bör institutet bibehålla sitt namn.

Landsorganisationen anser däremot en ändring av institutets namn befogad. *Riksförbundet landsbygdens folk* finner likaledes den av utredningen föreslagna benämningen riktigare med hänsyn till institutets uppgifter.

Föredraganden

Behovet av forskning och upplysning

En god folkhushållning bygger på en god hushållning inom hemmen. Detta underströks särskilt av varuknappheten under det senaste världskriget. Statsmakterna inledde då en informationsverksamhet, vars syfte var att stimulera husmödrarna till sparsamhet med de gemensamma resurserna. År 1940 tillkom ett statligt organ för ändamålet — Aktiv hushållning. Erfarenheterna var goda, och man insåg snart att en rätt bedriven vägledning om varuinköp och varuvård inte blott var motiverad under krisförhållanden utan god ekonomi för samhället även under normala tider. Fyra år senare inrättades Hemmens forskningsinstitut (HFI), där staten till en början svarade för hälften av det ekonomiska stödet men i dag bidrar med omkring 85

procent. År 1951 inrättades med statligt stöd den s. k. Varudeklarationsnämnden. Vidare har av överskottsmedel i vissa clearingkassor åren 1953 och 1955 ställts sammanlagt 2,4 milj. kronor till förfogande för sådan forskning och upplysning, som är av betydelse för konsumenterna.

Den utveckling, som här antytts och som innebär, att staten efterhand kommit att lämna allt större bidrag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning, framstår som naturlig. Under de senaste decennierna har varumarknaden blivit allt rikhaltigare, alltmer differentierad och därmed svåröverskådligare för konsumenterna. Det sammanhänger givetvis med den stigande levnadsstandarden, som ökat köpkraften. Till belysning härav kan nämnas, att den privata konsumtionen i vårt land har uppskattats till 27,8 miljarder kronor för år 1955. Betydelsen av rådgivning vid inköpsvalet har samtidigt accentuerats. Den uppfattningen har mer och mer trängt igenom att samhället bör vara konsumenterna behjälpligt med informationer som underlättar ett klokt och ekonomiskt inköpsval. En konsumentvaruforskning och konsumentupplysning, som medverkar till att få fram goda och prisbilliga varor, måste innebära betydande vinster för både den enskilde och samhället. Därifrån är steget långt till en dirigerings av konsumenterna. Självfallet är detta helt främmande för syftet med konsumentupplysningen: upplysningen skall vara rådgivande och vägledande, aldrig dirigerande.

Under hösten 1955 företogs en särskild utredning om behov och resurser på konsumentvaruforskningens område och därmed sammanhängande frågor. Utredningen föreslog i en promemoria att ett årligt anslag anvisas för konsumentvaruforskning och konsumentupplysning, att ett statens konsumentråd inrättas för att samordna verksamheten härvidlag samt att HFI bygges ut och förstärkas. Dessa olika förslag är nära sammanhängande. Innan jag närmare går in på enskildheterna, vill jag därför redan här nämna, att jag i stort sett biträder utredningens förslag. Under senare år har av flera kommittéer och i andra sammanhang behandlats frågan om konsumentvaruforskning och konsumentupplysning. Någon ytterligare utredning utöver den nu föreliggande promemorian finner jag därför inte erforderlig.

Utredningens förslag om ökat stöd till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning genom ett särskilt årligt riksstatsanslag har tillstyrkts av så gott som samtliga remissorgan. Statskontoret har avstyrkt förslaget med hänsyn till de möjligheter för ökad verksamhet på detta område, som de för ändamålet avsatta clearingmedlen — 2,4 milj. kronor — innebär. Dessa medel är emellertid engångsbidrag, av vilka hittills disponerats ca 1 milj. kronor. Man har anledning räkna med, att en avsevärd del av återstoden kommer att beviljas som bidrag innevarande år för fullföljande av undersökningar, som påbörjats med en första insats clearingmedel. Inte minst de ansökningar, som gjorts om bidrag av dessa medel, visar klart, att behov finns av ett kontinuerligt statligt stöd. Med anledning av sakrevisiörens anmärkning, att man först med nöjaktig säkerhet bör ha kartlagt behoven — nuvarande och kommande — av insatser inom skilda specialom-

råden, kan framhållas, att de redan kända och vitsordade behoven är mångfaldigt större än vad som kan tillgodoses med det av de sakkunniga föreslagna statsanslaget. Jag finner förslaget att föra upp ett årligt anslag på riksstaten för ökat stöd till denna verksamhet välgrundat och det av utredningen angivna beloppet, 300 000 kronor under budgetåret 1956/57, föranleder ingen erinran från min sida. Jag tillstyrker således att det för nästa budgetår under tionde huvudtiteln uppföres ett reservationsanslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning av 300 000 kronor.

Genom ett sådant anslag ges möjligheter att fortsätta den verksamhet för befrämjande av forskning, undersökningar och upplysning till gagn för konsumenterna, som temporärt kunnat ske med tillhjälp av clearingmedel. Från riksstatsanslaget bör bidrag således kunna lämnas till olika statliga och halvstatliga forskningsinstitut och provningsanstalter — däribland HFI i dess förordade nya utformning — liksom även till näringslivets och konsumentorganisationernas egna utredningsorgan. Som exempel på verksamhet, som bör kunna komma i åtnjutande av bidrag, må nämnas undersökningar som rör konsumtionsvaror i egentlig mening, d. v. s. varor som den enskilde inköper för sitt eller sin familjs behov. I första hand gäller detta förbrukningsartiklar, men även i fråga om konsumentkapitalvaror, som har direkt anknytning till hushållet såsom dammsugare, kylskåp, tvättmaskiner o. s. v. och som representerar stora kapitalutlägg för familjen, behövs forskning och upplysning, vartill bidrag bör kunna lämnas. Däremot finner jag det självklart, att bidrag från anslaget icke skall lämnas till undersökningar om varor av mera exklusivt eller mindre nyttobetonat slag som exempelvis bilar och televisionsapparater. Vidare bör anslaget kunna disponeras för främjande av undersökningar i distributionsfrågor och för bidrag till upplysningsverksamhet i skilda former — varudeklarationer, utställningar, broschyrer, kurser etc. — rörande konsumtionsvaror, inköpsvanor m. m.

Enligt utredningens mening bör den här nämnda konsumentupplysningen kunna sträcka sig till ett namngivande av de fabrikat, som efter verkställda undersökningar befunnits kunna godtagas. Under remissbehandlingen har denna synpunkt starkt framhållits främst från konsumenthåll. Å andra sidan har från kommerskollegiets och näringsorganisationernas sida betonats, att konsumentupplysningen inte bör innefatta godkännande av en namngiven vara. Styrelsen för HFI framhåller i sitt remissyttrande, att i åtskilliga fall det väsentliga i varuupplysningen inte är att namnge fabrikatet utan att peka på olika typer av varor, som kan anses lämpliga och värda att rekommenderas för angivna ändamål. För egen del vill jag understryka, att en bestämd förutsättning för att ett namngivande av undersökta varor skall äga rum är att det bygger på vederhäftiga forskningsresultat. Upplysningen måste utgöra resultatet av en forskning, som omspant alla betydande varor, avsedda för en viss funktion, och som haft till sitt förfogande mätmetoder, som gör forskningsinstitutionen berättigad att göra säkra värderingar. En vanlig svårighet vid värderingar varom här är fråga

är att de egenskaper hos varan, som är bra för det ena ändamålet, kan vara olämpliga för en annan funktion, om varan har flera användningsområden. Konsumenten måste då själv göra hopkopplingen av de informationer, som lämnas, med sin planerade användning av varan. Upplysningen bör därför tillhandahålla mer av objektiva fakta än av värderingar. Jag delar utredningens uppfattning, att det bör ankomma på konsumentrådet att — med beaktande av vad jag här anfört — närmare ange riktlinjerna för upplysningsverksamheten.

Statens konsumentråd

F. n. pågår konsumentvaruforskning i en eller annan form inom en rad olika institutioner, myndigheter och enskilda företag. En inventering av den statliga och statsunderstödda verksamheten på detta område gjordes 1954; dess resultat, som bifogades förenämnda utredningspromemoria, pekar starkt på behovet av en samordning av resurserna. Genom en sådan samordning skulle man sannolikt kunna uppnå en effektivare arbetsfördelning med bättre utnyttjande av tillgängliga forskare och anslagsmedel, så att risken för dubbelarbete undviks. Utredningen har — i viss analogi med norska förhållanden — föreslagit ett särskilt organ, ett statens konsumentråd, som skall befrämja en bättre samordning på konsumentvaruforskningens område, medverka vid fördelning av det allmänna anslaget och uppdraga riktlinjerna för upplysningsverksamheten. I ett dylikt samarbetsorgan med företrädare för de tongivande konsumentorganisationerna får konsumenterna ett vidgat inflytande på den forsknings- och upplysningsverksamhet, som är avsedd att betjäna deras intressen. De får även ett forum, där de reguljärt kan överlägga med representanter för näringslivet och den tekniska expertisen om verksamhetens utformning och utveckling. Då härtill kommer, att inrättandet av ett statens konsumentråd innebär, att man delegerar på en representativ grupp av fackkunniga och intressenter en stor del av de initiativ och beslut, som hittills ankommit på Kungl. Maj:t ensam — en enligt min mening önskvärd decentralisering — vill jag i likhet med det stora flertalet remissorgan förorda utredningens förslag om inrättandet av ett konsumentråd för de förut angivna uppgifterna.

Enligt utredningens förslag skulle detta råd följa och samordna forsknings- och upplysningsverksamheten på konsumentvaruområdena samt besluta om fördelning av sådana bidrag, som inte överstiger 50 000 kronor, från det särskilda anslaget för nämnda ändamål. Under remissbehandlingen har den tanken framförts, att rådet inte endast borde uppdraga riktlinjer för upplysningsverksamheten utan självt ombesörja hela upplysningsverksamheten i stället för det institut för konsumentfrågor, vartill HFI ombildas. Till stöd härför har anförts, att upplysningsverksamheten ju bör avse hela konsumentvaruområdet, inte blott HFI:s arbetsfält. Ehuru denna synpunkt förtjänar all uppmärksamhet, talar enligt min mening övervägande skäl för utredningens förslag, att upplysningsverksamheten förläggas till det insti-

tut för konsumentfrågor, vars forskningsavdelning omspannar flera av de viktigaste delarna av konsumentvaruforskningen och som redan — i gestalt av HFI — har kontakt med forskningen på de kompletterande områdena. Härtill kommer att institutet ha knutit till sig personal, som börjat ge upplysningsarbetet en uppläggning med goda utvecklingsmöjligheter. Mitt ståndpunktstagande i denna fråga innebär, att jag inte biträder den av tekniska forskningsrådet framförda tanken, att man bör inrätta två nya statliga organ på detta område, dels en nämnd för upplysningsverksamhet och dels ett forskningsråd, vid sidan om ett tredje organ, ett halvstatligt HFI.

Beträffande rådets sammansättning har utredningen fört fram två alternativ, det ena att rådet skall omfatta ordförande och tolv ledamöter, det andra att det skall bestå av ordförande och aderton ledamöter. Bland ledamöterna skulle i båda fallen främst ingå representanter för konsumenterna men därjämte företrädare för näringslivet samt teknisk och ekonomisk expertis. Helt naturligt bör i det organ, som skall samordna forskning och upplysning till förmån för konsumenterna, ingå en stark representation för konsumenterna. Men det är av vikt, att även produktionens och handelns obestridliga intresse för tillverkning och spridning av bättre varor tillvaratas; jag förordar därför, att i rådet även ingår representanter för näringslivet. I sin egenskap av organ, som beviljar bidrag till forskning, bör rådet också ha tillgång till vetenskaplig och allmän expertis. Med hänsyn till önskvärdheten av att i rådet erhålla tillräckligt antal representanter för så många skilda intressen bör antalet ledamöter inte begränsas för mycket. Ett mellanalternativ har förordats i ett remissyttrande och starka skäl talar härför. Jag föreslår, att rådet skall bestå av ordförande och fjorton ledamöter. Härvid förutsätter jag, att det såsom föreslagits inom rådet organiseras ett arbetsutskott.

Rådet bör även ha möjlighet — om så befinnes praktiskt — att arbeta på delegationer och med sig adjungera utomstående expertis, när mer komplicerade forskningsfrågor skall bedömas. Under remissbehandlingen har pekats på tvättforskningen som ett sådant område, vilket är särskilt i behov av samordning och rationalisering. Bostadskollektiva kommittén har i sitt betänkande Tvätt (SOU 1955: 8) givit exempel på den splittring, som föreligger inom tvättforskningen, och framfört förslag om ett särskilt organ för överblick och effektivisering av nämnda forskning. Även styrelsen för HFI har vitsordat det speciella behovet härvidlag. För egen del har jag blivit övertygad om behovet av samordning på detta område. Jag förutsätter att konsumentrådet kommer att ta sig an denna uppgift i en eller annan form.

Såväl ordföranden som ledamöterna i rådet bör utses av Kungl. Maj:t för en tid av två år i sänder. Av ledamöterna bör sju företrädare konsumenterna — löntagare- och kvinnosammanslutningar — minst tre representera de olika leden inom näringslivet och de återstående ha vetenskaplig och allmän expertis.

Ordföranden i rådet bör även vara ordförande i arbetsutskottet och upp-

bära ett årsarvode av tillsvidare 2 400 kronor. Till envar av tre andra ledamöter i arbetsutskottet bör utgå ett årligt arvode av 1 000 kronor. Rådets övriga ledamöter torde, som utredningen föreslagit, få åtnjuta ersättning enligt kommittékungörelsen.

Rådets kansli bör bestå av en sekreterare jämte biträde. För sekreteraren bör inrättas en tjänst i Ce 29, vilken under tjänstebenenämningen sekreterare bör uppföras i personalförteckningen för rådet. För biträdeshjälp jämte expenskostnader beräknar jag 6 000 kronor.

Medel bör vidare beräknas för resekostnadsersättningar och traktamenten. De sammanlagda årskostnaderna för rådet uppskattar jag till 43 200 kronor. Jag förutsätter, att erforderliga lokaler för rådet kan ställas till förfogande i Stockholm. Rådet bör inrättas från och med den 1 januari 1957, vid vilken tidpunkt även den föreslagna omorganisationen av HFI bör genomföras. För budgetåret 1956/57 torde få uppföras ett förslagsanslag till

Statens konsumentråd av $\frac{43\,200}{2} = 21\,600$ kronor.

Institutet för konsumentfrågor

Jag övergår härefter till frågan om förstatligandet av HFI. Utredningen har erinrat om att staten redan nu — sedan institutet år 1954 sammanslogs med det statliga Aktiv hushållning — svarar för ungefär 85 procent av kostnaderna för institutets verksamhet och utredningen förordar att institutet i samband med en ökning av det statliga stödet helt förstatligas. Någon ökad medelstildelning från näringslivet är inte att påräkna. I remissyttrandena från näringslivet bekräftas detta. Såväl utredningen som flertalet remissinstanser framhåller emellertid, att institutet är i trängande behov av ökade resurser för att kunna tillgodose de växande anspråk på dess tjänster, som allmänheten ställer. Med ökade statliga anslag skulle näringslivets engagemang i institutet krympa till en procentuellt mycket liten andel. Genom att man tar steget fullt ut och förstatligar institutet skulle vidare enligt utredningens uppfattning institutet få större auktoritet, det skulle komma att framstå som mera oavhängigt och rekryteringen av personalen skulle underlättas. Utredningen har visserligen framhållit, att institutet även med sin nuvarande status torde ha varit obundet i sitt arbete av de enskilda finansierarna, men att det när institutets verksamhet ökar framstår som angeläget att varje misstanke om beroende av producentintressena undanröjes.

Även i fråga om förstatligandet har utredningens förslag tillstyrkts av det övervägande flertalet remissinstanser. I några yttranden har emellertid understrukits, att auktoriteten inte beror på organisationsformen utan på vederhäftigheten i undersökningarna och upplysningarna. Vidare har av några remissorgan framhållits, att erfarenheten snarast tyder på att kvalificerad arbetskraft lämnar statstjänst samt att pensionsfrågan för institutets personal kan lösas genom vanlig pensionsförsäkring.

För egen del vill jag betona, att förtroendet för institutets arbete givetvis i första hand måste grundas på verksamhetens resultat och inte på institutets organisatoriska ställning. Ett förstatligande innebär emellertid, att institutets arbete i viktiga hänseenden underlättas. Att på tillfälliga forskningsanslag söka förvärva och behålla kvalificerad personal för forskningsarbete har ofta berett institutet stora svårigheter. Även ovissheten om de enskilda bidragens storlek och tidpunkten för utbetalningen har tidvis förryckt arbetet vid institutet. Mot bakgrund av de osäkra villkor, som institutet hittills kunnat bjuda kvalificerad personal, torde också statliga lönegradsplacerade tjänster bli attraktivare än nuvarande tjänsteförhållanden vid institutet. Den del av institutets personal, som härrör från den tidigare statliga delen av institutet — Aktiv hushållning — har redan nu förmånen av pension, vilket den övriga personalen saknar. Ett jämbördigare förhållande mellan de olika personalkategorierna synes önskvärt.

Av här anförda skäl biträder jag utredningens förslag om ett förstatligande och en viss utbyggnad av HFI fr. o. m. ingången av år 1957. Jag försätter därvid, att kontakten och samarbetet med näringslivet kommer att fortsätta. Genom representanter i konsumentrådet får produktionen och handeln tillfälle att följa verksamheten vid institutet. Vidare finns det anledning antaga, att institutet även i fortsättningen kommer att utföra provningar på uppdrag av tillverkare av sådana varor, varmed institutet närmast sysslar.

Institutets huvuduppgifter bör i fortsättningen som hittills vara konsumentvaruforskning och konsumentupplysning. Med konsumentvaruforskning bör i detta sammanhang förstås en målbetonad forskning — provningsverksamhet och praktiska undersökningar av betydelse för konsumenterna. Institutet skall däremot i regel icke bedriva egentlig grundforskning — för detta saknar institutet resurser. Det måste emellertid slås fast, att även för en effektiv målbetonad forskning och undersökningsverksamhet krävs både kvalificerade personella och materiella resurser. Jag delar alltså utredningens uppfattning, att en förstärkning av institutet i dessa hänseenden bör ske. Såsom utredningen framhållit bör ramen för verksamheten efterhand vidgas med hänsyn till de arbetsuppgifter, som tränger på, och de forskarresurser, som kan komma att stå till förfogande.

I det föregående har jag framhållit, att konsumentrådet bör ha sin uppmärksamhet riktad på att dubbelarbete undvikas. När institutets verksamhet utformas, bör därför tillses, att institutet inte påtager sig arbetsuppgifter, för vilka andra forskningsorgan har särskilda och bättre förutsättningar. Jag syftar härmed på forskning vid specialinstitut av olika slag, folkhälsoinstitutets undersökningar, Ingenjörsvetenskapsakademiens försöksverksamhet, av Varudeklarationsnämnden dirigerade undersökningar och av statliga myndigheter bedriven forskningsverksamhet på speciella avsnitt av varumarknaden. Konsumentvaruforskning på livsmedels- och textilområdena bör t. ex. i stor utsträckning äga rum vid andra institut. Även på övriga områden bör institutet beakta alla möjligheter till samarbete och arbets-

fördelning med andra fackorgan. Jag förutsätter sålunda, att undersökningar rörande hostadens planering och inredning i huvudsak bör ombesörjas av statens nämnd för byggnadsforskning, av allmännyttiga och andra bostadsföretag samt övriga på bostadsfrågor specialiserade. Såsom framhållits i flera remissyttranden bör forsknings- och provningsverksamheten vid HFI även efter omorganisationen närmast omfatta varor, arbetsredskap och funktionsstudier med anknytning till hushållsorganisationen.

Institutets upplysningsverksamhet bör däremot — som förut antytts — i möjlig mån omfatta även de avsnitt av konsumentvarumarknaden av allmänna intresse, som inte är föremål för institutets egen forskningsverksamhet. Givetvis erfordras här ett mycket nära samarbete med en rad andra institutioner. Institutets upplysningsavdelning bör sammanbringa och förmedla informationer, som specialforskningsinstitutet inte själva har tid eller arbetskraft att ge en för allmänheten lättillgänglig form. En översättning av tekniska och vetenskapliga data i praktiska slutsatser, av värde för husmödrar och vanliga konsumenter över huvud taget, kräver både journalistisk kompetens och stora allmänna insikter i inköps- och konsumtionsvanor.

I detta sammanhang bör även den prisupplysande verksamheten något beröras. I annan ordning kommer årets riksdag att taga ställning till ett förslag om inrättande av en statens pris- och kartellnämnd med uppgift bl. a. att göra prisstudier och till allmänheten sprida upplysning om resultaten av dessa studier. Vid remissbehandlingen av förslaget härom har åtskilliga remissorgan påpekat behovet av en gränsdragning mellan HFI efter dess omorganisation och det nya pris- och kartellorganet i vad angår prisinformationer till allmänheten. Beträffande denna gränsdragning har chefen för handelsdepartementet i förslaget rörande verksamheten vid pris- och kartellnämnden utgått från att nämnden skall svara för sådan konsumentupplysning, som kan grundas på resultaten av dess prisregistrerande och prisanalyserande verksamhet. Nämnden skulle i enlighet härmed svara för upplysning om exempelvis prisspridningen inom en ort eller ett område eller skäligheten av prismarginalerna inom olika distributionsled.

I överensstämmelse med denna principiella gränsdragning kan jag inte förorda, att inom HFI skall göras prisanalyser o. d. Jag kan följaktligen inte heller biträda utredningens förslag, att HFI för prisupplysningsverksamhet bör anställa civilekonomer. Institutet bör givetvis kunna förknippa sina upplysningar om varukvaliteter o. d. med prisuppgifter, som inhämtas på marknaden och som kan tjäna konsumenten till vägledning vid jämförelser mellan olika kvalitets- och prisnivåer. Om HFI därvid tycker sig finna påfallande skillnader mellan ett varuslags kvalitets- och prisnivå, bör institutet fästa pris- och kartellnämndens uppmärksamhet härpå, varefter nämnden kan göra en närmare undersökning. För det samarbete, som förutsattes härvidlag, kan det emellertid vara av värde att pris- och kartellnämnden är representerad i styrelsen för institutet.

Jag förutsätter vidare, att institutet kommer att nära samarbeta med

Varudeklarationsnämnden i frågor som avser konsumentupplysning. Liksom hittills bör upplysningen om själva varudeklarationerna i första hand ombesörjas av nämnden.

Konsumentrådet, som får till uppgift att följa all forskning och upplysningsverksamhet av betydelse för konsumenterna, måste självfallet vara nära insatt i institutets verksamhet. Som förut nämnts bör rådet även kunna taga initiativ till främjande av sådan forskning och upplysning och bör uppdraga de allmänna riktlinjerna för upplysningsverksamheten. Detta skall dock icke innebära, att rådet fungerar som en slags överstyrelse för institutet. Jag delar den uppfattning, som framförts i flera remissyttranden, att institutet principiellt bör ha en självständig ställning i förhållande till rådet. Den kostnadsram för institutet, som jag kommer att föreslå i det följande, är avpassad efter den löpande verksamheten. Jag förutsätter, att institutet kan vara i behov av ytterligare medel för särskilda undersökningar. Härvid bör institutet kunna ansöka om bidrag från det särskilda anslaget till forskning och upplysning. Vid prövning av dylika ansökningar inom rådet bör institutet intaga samma ställning som andra institutioner och organ, vilka gjort framställningar om bidrag. Med hänsyn till den självständighet, som institutet sålunda avses skola ha, kan jag inte biträda organisationsnämndens förslag, att institutets styrelse skall fungera som arbetsutskott åt rådet. För att trygga den ömsesidiga förmedlingen av synpunkter på upplysningsarbetet bör dock rådet ha en representant i institutets styrelse.

Utredningen har föreslagit, att institutets styrelse skall bestå av ordförande och fyra ledamöter, samtliga utsedda av Kungl. Maj:t, samt institutets direktör. Med hänsyn till inrättandet och omfattningen av det föreslagna konsumentrådet finner jag inte skäl föreligga att göra styrelsen för institutet alltför stor eller behålla någon slags rådsförsamling vid sidan av styrelsen. Som jag nyss nämnt bör emellertid i styrelsen ingå en representant för pris- och kartellnämnden samt en representant för konsumentrådet. Vidare bör staten som huvudman vara representerad och några platser i styrelsen reserveras för olika berörda intressen. Jag förordar därför en styrelse bestående av ordförande och fem ledamöter. Institutets direktör skall vara föredragande inför styrelsen men inte tillhöra denna.

Vad härefter beträffar institutets organisation bör vissa förenklingar vidtagas i förhållande till det av utredningen framlagda förslaget. Någon sektion för bostadsplanering och inredningsfrågor torde tills vidare inte behöva inrättas. Undersökningar, som rör bostad och inredning och inte ombesörjes av andra institutioner, bör kunna handläggas tillsammans med frågor om hushållsorganisation. Spörsmål som berör livsmedel och kemisk-tekniska varor torde även kunna sammanföras. Jag föreslår, att institutet organiseras med en livsmedels- och kemisk-teknisk avdelning, en textilavdelning, en avdelning för hushållsorganisation m. m., en upplysningsavdelning och ett kansli. I många fall kommer en och samma arbetsuppgift att beröra flera avdelningar; det är därför av vikt, att dessa nära samarbetar och att uppdelningen inte är för strikt avgränsad.

Jag övergår här efter till frågan om personalens antal och löneställning. Institutet har nu 32 fast anställda befattningshavare, av vilka dock tre arbetar på deltid. I promemorian föreslogs att institutet till en början skulle ha 39 fast anställda tjänstemän. För egen del är jag f. n. inte beredd förorda, att medel anvisas för mer än 34 heltidsanställda befattningshavare. Såsom utredningen föreslagit bör emellertid till tillfällig personal beräknas ett årligt belopp av 40 000 kronor. En förteckning över de av mig föreslagna tjänsterna torde som bilaga få fogas till detta protokoll.

Institutets chef bör ha tjänstebemyndningen direktör och i enlighet med utredningens förslag placeras i Ce 37. Varje avdelning bör ledas av en förste intendent i Ce 31. Kansliet bör förestås av en intendent i Ce 27. I anledning av vad som anförts i remissyttrandet av styrelsen för HFI förordar jag, att för assistenter med hemkonsulentutbildning eller motsvarande kompetens inrättas två konsulentbefattningar i Ce 25. För laboratoriebiträdespersonalen bör inrättas tre tjänster som laboratoriebiträde i Ce 11 samt tre tjänster som tekniskt biträde i Ce 8. Beträffande lönegradsplaceringen för övriga befattningar — som väsentligen utformats i enlighet med lönenämndens yttrande — torde jag få hänvisa till nyssnämnda bilaga med förteckning över föreslagna tjänster.

De sammanlagda avlöningskostnaderna för helt budgetår för den av mig föreslagna personalen kan — med utgångspunkt från näst högsta löneklassen inom varje lönegrad — beräknas till 531 200 kronor. Härtill bör för vikariatsersättningar m. m. uppföras 3 500 kronor samt för tillfällig personal — som förut nämnts — 40 000 kronor. I enlighet med utredningens förslag bör ordföranden i institutets styrelse uppbära ett årsarvode av 1 200 kronor. Till var och en av de övriga ledamöterna i styrelsen torde böra utgå ersättning enligt kommittékungörelsen. Till arvoden m. m. åt styrelsen beräknar jag sammanlagt 2 000 kronor. Institutet kommer att uppbära vissa inkomster av uppdrag samt genom försäljning av broschyrer och mönster m. m. Dessa inkomster, som jag för tiden 1 januari—30 juni 1957 uppskattar till 25 000 kronor, bör inlevereras till statsverket och redovisas å riksstatens inkomstsida.

För institutets *avlöningskostnader* bör anvisas ett särskilt förslagsanslag. Eftersom det nya institutet skall träda i funktion först med ingången av år 1957, erfordras för nästa budgetår endast medel för avlöningskostnader under ett halvt år. I övensstämmelse med vad jag här anförut bör avlöningsanslaget sålunda för budgetåret 1956/57 uppföras med

$$\frac{531\,200 + 3\,500 + 40\,000 + 2\,000}{2} = 288\,400 \text{ kronor.}$$

Beträffande anslaget fördelning på olika poster m. m. torde jag få hänvisa till en sammanställning i det följande. I personalförteckningen för institutet bör uppföras följande tjänster, nämligen en direktör Ce 37, fyra förste intendent Ce 31, 2 förste assistenter Ce 27 samt 1 intendent Ce 27.

För institutets *omkostnader* bör anvisas ett särskilt förslagsanslag. För tiden 1 januari—30 juni 1957 beräknar jag till sjukvård m. m. 1 000 kronor, till reseersättningar 4 000 kronor, till expenser 22 500 kronor samt till publikationstryck 40 000 kronor. För övriga utgifter bör uppföras 18 000 kronor, därav till apparater, verktyg, förbrukningsartiklar, provningsanordningar m. m. 8 000 kronor, till bibliotek 2 000 kronor samt till undersökningar vid andra laboratorier 8 000 kronor. Det sammanlagda medelsbehovet för omkostnader uppgår sålunda till $(1\ 000 + 4\ 000 + 22\ 500 + 40\ 000 + 18\ 000 =)$ 85 500 kronor.

I fråga om *benämningen av institutet* efter förstatligandet har skilda förslag framlagts. Utredningen har föreslagit statens institut för konsumentfrågor. I några yttranden förordas ett bibehållande av det hittillsvarande namnet eller att i ett nytt namn bör ingå ordet »hem» för att betona institutets inriktning på hemfrågor. Namnet Hemmens forskningsinstitut har utan tvivel förvärvat en vitt spridd goodwill under den förhållandevis korta tidrymd, som institutet varit verksamt. Stor goodwill hade även institutet Aktiv hushållning, som förlorade sitt inarbetade namn, när den år 1954 uppgick i HFI. Dess fortsatta verksamhet som en textilavdelning inom HFI har emellertid lyckats väl bevara konsumenternas intresse. I likhet härmed bör verksamheten vid det förstatligade HFI, då den kommer att innebära en förstärkning av de bästa traditionerna i institutets tidigare arbete, kunna behålla konsumenternas, enkannerligen husmödrarnas, förtroende oberoende av en namnändring. Erfarenheten visar att en goodwill främst följer verksamheten, om den är uppskattad, och att namnet på verksamheten blir av mer underordnad betydelse. Att behålla beteckningen forskningsinstitut på en institution med uppgift att företrädesvis prova varor och sprida upplysning om varor är, såsom utredningen påpekat, oegentligt. Att sätta in prefixet »hem» i namnet innebär vidare, att man begränsar verksamheten i allmänhetens föreställning. En stor del av de varor, som provas vid institutet och varom institutet skall vägleda konsumenterna — textilier, kemisk-tekniska artiklar o. d. — nyttjas både i hemmen och i andra miljöer, både av konsumenter med sin närmaste förankring i hemmet och av konsumenter på andra arbetsplatser. De rena hem- och hushållstekniska problemställningarna får sin särskilda avdelning inom institutet. Den rekrytering, som kommer att ske framdeles, av kvalificerad både kvinnlig och manlig personal torde sannolikt komma att underlättas, om institutets namn mer adekvat anknyter till de verkliga arbetsuppgifterna. Jag förordar alltså det av utredningen föreslagna och av flertalet remissorgan tillstyrkta namnet statens institut för konsumentfrågor.

Vid avvecklingen av HFI i samband med inrättandet av det nya institutet bör självfallet hänsyn tagas till HFI:s nuvarande personal. Om riksdagen inte anför erinran häremot, torde Kungl. Maj:t få befogenhet att vidtaga behövliga övergångsanordningar.

Anslag till Hemmens forskningsinstitut

Slutligen bör här upptagas frågan om anslag till det nuvarande HFI för tiden 1 juli—31 december 1956. Med hänsyn till den omorganisation av institutet, som vid bifall till mitt förslag i det föregående skall komma till stånd från och med den 1 januari 1957, saknas anledning att anslå medel för en förstärkning av organisationen redan dessförinnan. Det för innevarande budgetår anvisade anslaget till bidrag till institutet uppgår till 380 000 kronor. Med hänsyn till främst lönehöjningen under 1955 bör till bidrag till institutet under första hälften av nästa budgetår anvisas 215 000 kronor. Institutet har vidare hemställt om tilläggsanslag å 49 000 kronor med anledning av att institutet inte erhållit ersättning för merutgifter under tiden 1 januari 1955—30 juni 1956 för dels nyssnämnda lönehöjning, dels kompensation för sjukförsäkringsavgifter. Jag föreslår, att institutet tillerkännes bidrag av statsmedel härför med sammanlagt 35 000 kronor, vilket belopp torde få ingå i anslaget för nästa budgetår. Till bidrag till HFI under tiden 1 juli—31 december 1956 bör alltså för budgetåret 1956/57 anvisas ett anslag av sammanlagt (215 000 + 35 000 =) 250 000 kronor.

I enlighet med beslut av 1953 års riksdag skall av de till institutet anvisade anslagsmedlen ett belopp av 50 000 kronor reserveras som rörelsekapital för institutet. Efter förstatligandet föreligger inte behov av rörelsekapital; detta bör därför vid omorganisationen återbetalas till statsverket.

Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. godkänna det av mig framlagda förslaget om inrättandet från och med den 1 januari 1957 av ett statens konsumentråd och ett statens institut för konsumentfrågor;

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med i det föregående framlagda förslag, fastställa personalförteckningar för statens konsumentråd och statens institut för konsumentfrågor;

III. godkänna följande avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas under tiden 1 januari—30 juni 1957:

Avlöningsstat

1. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	1 000
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	233 700
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	53 700
	<hr/>
	Summa kronor 288 400

IV. å driftbudgeten under tionde huvudtiteln för budgetåret 1956/57 anvisa till

- a) *Bidrag till Hemmens forskningsinstitut* ett reservationsanslag av 250 000 kronor;
- b) *Statens konsumentråd* ett förslagsanslag av 21 600 kronor;
- c) *Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning* ett reservationsanslag av 300 000 kronor;
- d) *Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar* ett förslagsanslag av 288 400 kronor;
- e) *Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader* ett förslagsanslag av 85 500 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Rune Lindquist

Statens institut för konsumentfrågor

Styrelse:

ordförande + 5 ledamöter

Direktör Ce 37

Livsmedels- och kemisk-tek- niska avdelningen	Textil- avdelningen	Avdelningen för hushållsorganisa- tion m. m.	Upplysningsavdelningen
1 förste inten- dent Ce 31	1 förste inten- dent Ce 31	1 förste inten- dent Ce 31	1 förste intendent Ce 31
2 assistenter Ce 21	1 förste assistent Ce 27	1 förste assistent Ce 27	3 konsulenter Ce 25
2 laboratorie- biträden Ce 11	1 assistent Ce 21	2 konsulenter Ce 25	1 redaktör Ce 25
	1 laboratoriebi- tråde Ce 11	1 tekniskt bi- tråde Ce 8	1 assistent Ce 17
	2 tekniska bi- träden Ce 8		1 kanslibitråde Ce 11
			1 biträde för skriv- och kon- torsgöromål

Kansli

1 intendent Ce 27	1 vaktmästare Ce 11
1 kassör Ce 15	4 biträden för skriv- och kontors- göromål (av vilka en telefonist)
2 kanslibiträden Ce 11 (föreståndare för skrivcentral resp. registrator)	

Tillfällig personal
Beräknad årlig kostnad: 40 000 kronor

Summa 34 tjänstemän